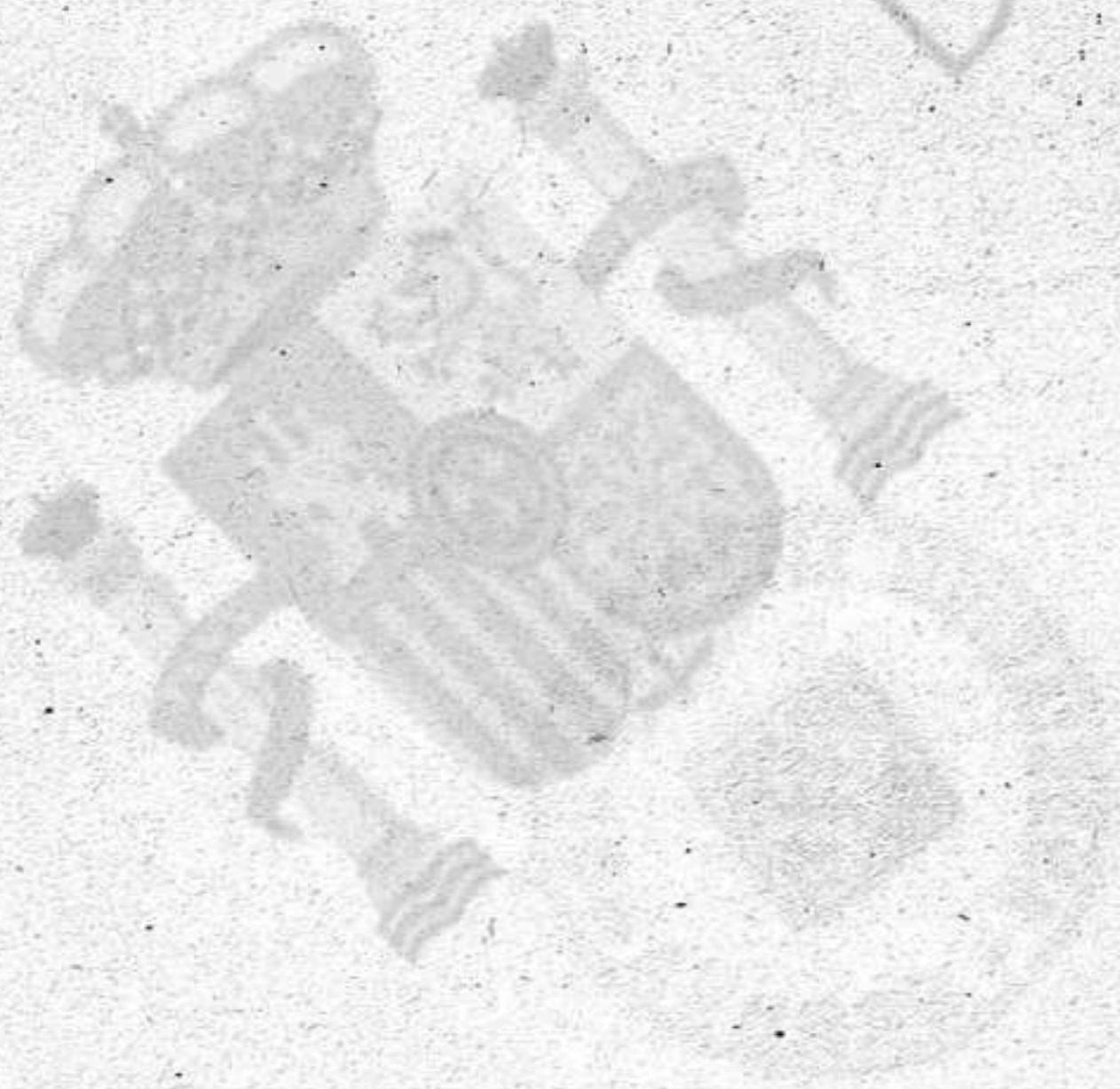

83
47

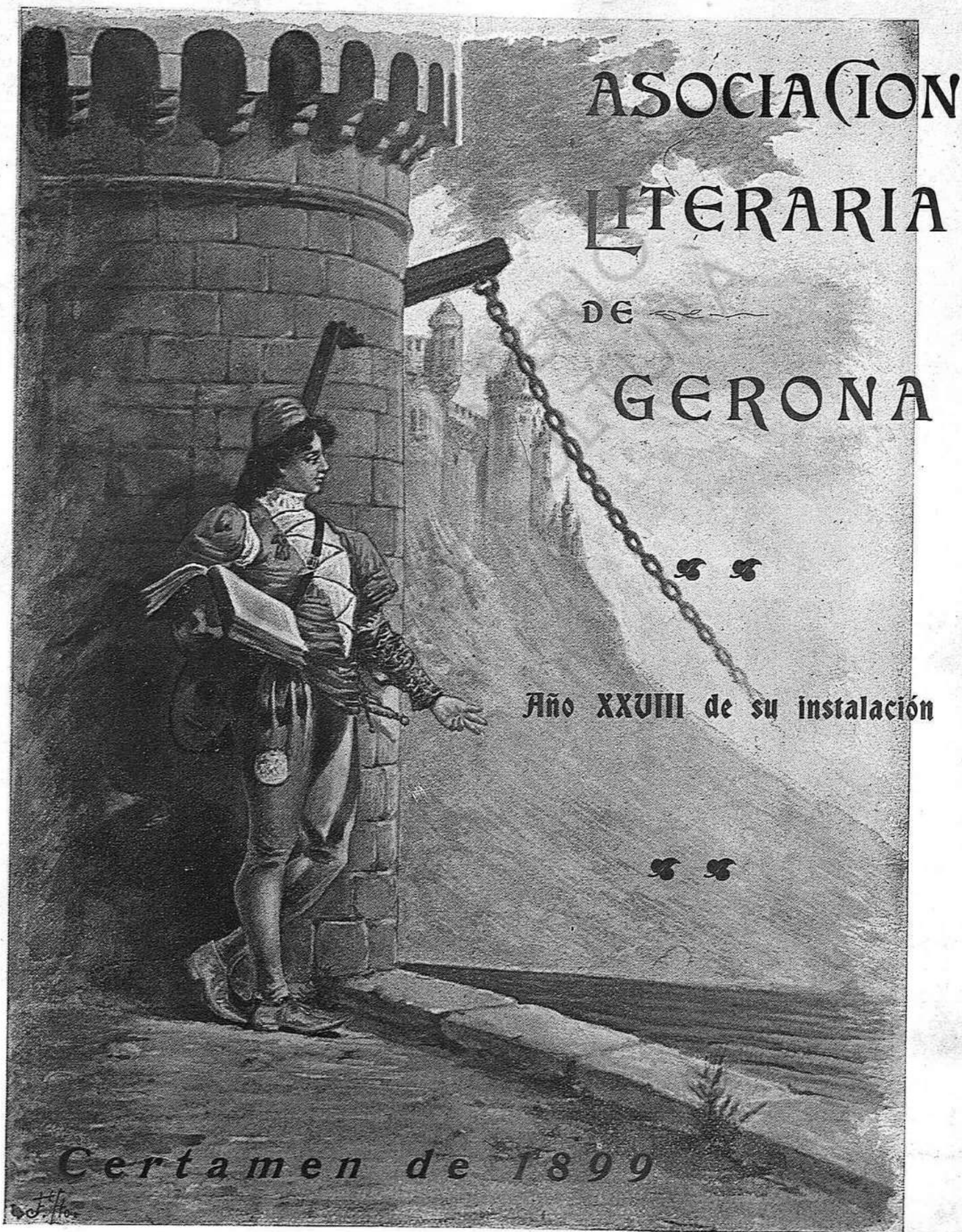

MINISTERIO
DE CULTURA

EG
849.9 (082.2)
ASO

1061 139

ACUARELA DE J. COLL
FOTOGRAFADOS DE FURNELLS
TINTAS DE CH. LORILLEUX

GERONA
IMPRENTA DE P. TORRES
CONSTITUCIÓN 9

MINISTERIO
DE CULTURA

Asociación Literaria de Gerona

CERTAMEN DE 1899

JUNTA DIRECTIVA

PRESIDENTE

D. LUIS JENÉ Y GIMBERT

VICEPRESIDENTE

D. JAIME BRUNET Y ROIG

TESORERO

D. JOAQUÍN MAS Y MINISTRAL

BIBLIOTECARIO

D. ANTONIO DE BORDONS GUILLOT

VICESECRETARIO

D. JOSÉ RIBERA Y TORRÚS

SECRETARIO

D. ENRIQUE GRAHIT Y PAPELL

JURADO CALIFICADOR

PRESIDENTE

Ilmo. Sr. D. José Torres y Bages, Pbro.

VICEPRESIDENTE

D. Joaquín Botet Sisó

VOVALES

D. Juan Almeda Roig
» Pedro Roca Jordá

SECRETARIO

D. Rafael Roca Auguet

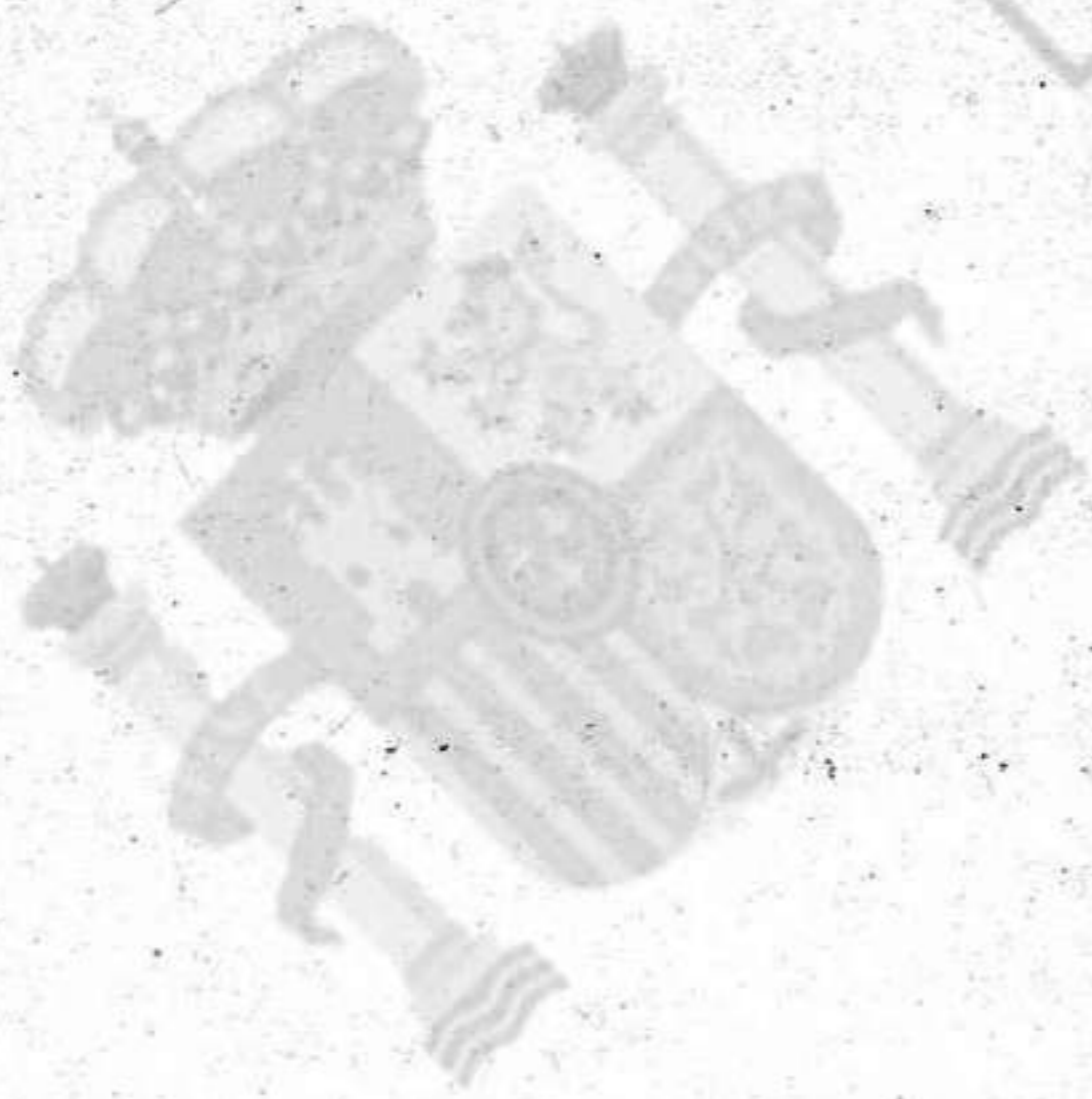
AUTORIDADES, Corporaciones y particulares que ofrecieron premios

S. M. la Reina Regente (Q. D. G.).
 Excmo. Sr. Gobernador civil de la provincia D. José Montaner.
 Excmo. Sr. Gobernador civil que fué de la provincia D. Fernando Soldevilla.
 Excmo. Sr. Gobernador civil que fué de la provincia D. Fernando Alvarez Guijarro.
 Excmo. Sr. Gobernador militar que fué de la provincia D. Emilio March.
 Excmo. é Ilmo. Sr. Obispo de esta Diócesis D. Tomás Sivilla y Gener.
 Excma. Diputación provincial.
 Excmo. Ayuntamiento de esta Ciudad
 Excmo. Sr. Delegado de Hacienda que fué de la provincia D. Protasio G. Solís
 Sociedad Económica Gerundense de Amigos del Pais.
 Excmo. Sr. D. Fernando Puig Gibert, Senador del Reino.
 Excmo. Sr. Marqués del Busto ex - Senador del Reino.
 Excmo. Sr. D. Joaquín M. de Paz, Senador del Reino que fué.
 Excmo. Sr. D. Pompeyo de Quintana, ex - Diputado á Cortes.
 Excmo. Sr. D. Fernando Puig Mauri, Diputado á Cortes.
 Excmo. Sr. D. José Muro Carratalá, ex - Diputado á Cortes,
 Excmo. Sr. D. Federico Rahola, ex - Diputado á Cortes.
 Excmo. Sr. Conde de Casal, Senador que fué y el Marqués de Aguilar (q. e. p. d.).
 Excmo. Sr. D. Antonio Comyn, Diputado á Cortes.
 Excmo. Sr. D. José Herrero Sanchez, Diputado á Cortes.
 Excmo. Sr. Conde de Perelada (q. e. p. d.).
 Excmo. Sr. Marqués de Camps.
 Excmo. Sr. D. Pedro Arias ex - Senador del Reino.
 Fomento de la Industria, Comercio y Propiedad de Gerona.
 Asociación Literaria.

AUTORES PREMIADOS

PREMIOS	ACCESITS
D. Pedro Palau González de Quijano I D. José Paradedá Sala. I » Arturo Masriera. I » Francisco Übach y Vinyeta. I	D. Angel del Arco Molinero. . . I » Francisco Übach y Vinyeta.. I » Juan Manuel Casademunt. . I » N. Garriga. I » Jaime Culléll, Pbro.. . . . I » Pedro Palau González de Quijano.. . . . I » Arturo Masriera. I » Arturo Girbal. I

MINISTERIO
DE CULTURA

Listo de los señores Socios

GERONA

Adroher Pera, Martín	Carreras Peralta, Buenaventura
Alú Agustí, Pedro	Carreras Mas, Tomás
Almeda Esteva, Manuel	Carrillo Prieto, Rafael
Almeda Roig, Juan	Casadevall Rosés, Fernando
Almeda Roig, Ramón	Casino Gerundense
Alsina Vila, Juan	Cazurro Ruíz, Manuel
Ametller Viñas, José	Ciurana de Hernández, Francisco de
Audouard Deglaire, León	Cibils Estrada, Ferreol
Babot Noguera, Francisco	Coderch Serra, Rafael
Bachs Bot, Esteban	Coll Gruart, José
Balari Regás, Fortunato	Coll Dagas, Joaquín
Barangé Bachs, Agustín	Coll Llach, Joaquín
Barguñá Prada, Narciso	Collell Alou, Pbro., Pedro
Barrau Esplugas, José Oriol	Cornel y Cornel, Pedro
Bassedas Sala, Francisco	Corominas Illa, Rafael
Bassols Llimona, Luís	Cot Valls, Tomás
Boxa Bagué, Antonio	Crehuet Baus, Carlos
Bordons Guillot, Antonio de	Cruañas Escofet, Juan
Bosch Figueras, Mauricio	Culla Moragas, Manuel
Boschmonar Guardiola, Daniel	Cumané Ferrer, Ramón
Botet Sisó, Joaquín	Champsaur Sicilia, Baltasar
Brunet Roig, Jaime	Dalmau Carles, José
Calm Gruart, Joaquín	Danís, Señoritas de
Camplá Camós, José	Delclós Reinal, Joaquín
Camps y de Olzinellas, Carlos de	Delmás Roca, Juan
Canal Freixa, José	Durán Serra, José

- Esteban Antolín, Joaquín M.^a
 Estruch Barnadas, Francisco
 Falgás de Pouplana, Raimundo de
 Ferrer Trull, Emilio
 Forn Bellet, Ramón
 Fontanilles Gasull, Andrés de
 Fortiá Sendra, Narciso
 Franquesa Barceló, Joaquín
 Fuster Seguí, José
 Fuster Seguí, Pbro., Juan
 García Llorca, Federico
 Garriga Tolosa, Esteban
 Gay Thomas, Trinidad
 Gifre Serra, Enrique
 Giró Texidor, José
 Grahít Papell, Emilio
 Grahít Papell, Enrique
 Güell Faura, Luciano
 Heras de Puig, Narciso
 Hermanos Maristas
 Hernández Orrios, Pedro
 Homs Albareda, Juan
 Ibáñez García, Manuel
 Ibrán Rius, Aniceto
 Isern Serret, Esteban
 Jené Gimbert, Luís
 Jordi Ferreiro, Juan
 Jorro Barber, Luís M.^a de
 Jubany Menció, Narciso
 Laporta Viñas, José
 Lassoli Rampolla, Antonio
 Laberny Roig, Julio
 Llach Tomás, Narciso
 Llinás y Corominas, José
 Llinás de Pastors, Manuel
 Llobet, Condesa de Berenguer, Do-
 lores de
 Llobet Parés, Francisco
 Llongarriú Agustí, Luís
 Lliurella Riera, Pedro
 Lloret Puig, Felipe
 Majuelo Montiel, Juan de la C.
 March Gelabert, Gabriel
 Marlés de Cusa, Luís
 Martell Trayté, Rafael
 Martí Cardoner, Vicente
 Martínez Dalmau, Carlos
 Mas Ministral, Joaquín
 Massa Vall-llobera, Francisco de P.
 Massaguer Janer, Martín
 Massot Custons, Benito
 Matas Rodés, Ramón
 Matas Vallmajor, Pbro., José
 Mir Poch, Pbro., Jacinto
 Mirallas Grau, Jaime
 Miralles Buscaróns, Francisco
 Monsalvatje Fossas, Francisco
 Murtra Vilaplana, Arturo
 Negre Riembau, Enrique
 Noguer Batlle, Eduardo
 Norat Turbau, José
 Oms Paratje, Pbro., Antonio M.^a
 Ordeig Casas, Joaquín
 Palacio Cárcaba, Juan Bta.
 Palol Poch, Pedro de
 Pascual Prats, José
 Pastors de Maranges, José de
 Pastors Matas, Pilar de
 Pérez Xifra, José M.^a
 Piferrer García, Julio
 Pla Tauler, Narciso
 Planas Escubós, Antonio
 Pons Cot, Alejandro
 Pons Gimbernát, Antonio
 Prat de Ros, Luís de
 Pou Batlle, Pbro., José
 Rahola Llorens, Carlos
 Ramió Saurí, Pedro
 Regás Riera, Jaime
 Reig González, Pío

Ribas Girbal, Juan
 Ribera Torrús, José
 Rivera García, Alejandro
 Roca Auguet, Francisco de A.
 Roca Guardiola, Juan
 Roca Jordá, Pedro
 Roca Noguer, Enrique
 Romaní Miquel, Juan
 Roqueta Riera, Buenaventura
 Ros Valentí, Ricardo
 Roure Figueras, Narciso
 Saguer Olivet, Emilio
 Sala Sagué, Pbro., José
 Salellas Boada, Melitón
 Salieta Suñer, Juan
 Salvat Juncosa, Francisco
 Sambola de Brugués, Narciso
 Sánchez García, Felipe
 Serra Vidal, Narciso
 Simón Oliveras, Tomás
 Suárez del Villar, Rafael
 Sureda Vila, Martín
 Toll Padrís, Ignacio
 Torres Estrada, Paciano
 Torroella Bastons, Juan Bta.
 Tremols Pell, Angel
 Trinchería Güitó, José
 Tuyet Santamaría, Andrés
 Veray Vallés, Jaime
 Viada Lluch, Francisco
 Vidal Domingo, Antonio
 Vila y Calloll, José
 Vilardell Ramió, Jacinto
 Viñals Pont, José de
 Vivas Bacó, Ernesto
 Xifra Masmitjá, Narciso

Amer

Rigau Fortet, Narciso

Arenys de Mar

Roger Esteve, José Antonio
 Veleta, José M.^a

Bañolas

Alsíus Torrent, Pedro
 Dalmau, Francisco
 Marimón Salvany, Lorenzo
 Massaguer Fabré, Ramón
 Moner Casademont, Narciso

Barcelona

Bartrán Fort, Ricardo
 Casademunt Valldejuli, Juan Manuel
 Corominas Cornell, Eusebio
 Delás, Fernando de
 Fiter é Inglés, José
 Garriga, Pedro
 Grau Carreras, Joaquín
 Mirambell Carreras, Enrique
 Riera Bertrán, Joaquín
 Torreadella, Manuel

Besalú

Cambó de Traver, Miguel

Blanes

Bellido Macías, Manuel
 Brunet Roig, Francisco
 Oms Coll, Ignacio
 Roig Pou, José

Celrá

Cors de Manresa, Mariano de

Figueras

Burgas, Juan
 Fages de Perramón, Carlos
 Gay Heras, Narciso
 Jau Barbosa, Tomás
 Poch Batlle, Miguel
 Puig Rich, Eusebio

La Bisbal

Camps y de Armet, Alberto de

La Escala

Poch Madir, José

La Sellera

Fabrellas Bellver, Lorenzo
 Noguer Taberner, Calixto

Lladó

Vayreda Vila, Estanislao

Llagostera

Ayuntamiento
 Casino Llagosterense
 Esteva Bassets, Joaquín
 Rodas Collell, Vicente
 Roure Prats, Jaime

MataróPellicer Pagés, José M.^a**Mediñá**

Fonsdeviela y de Díaz, Eduardo de

Olot

Monsalvatje y Fossas, Juan

Palafrugell

Linares Cuevas, Eduardo de
 Linares Delhom, Mariano de
 Vergés Barris, Juan
 Vidal y Mateu, Romualdo

Palamós

Marull Savall, Francisco

Ripoll

Puig, Joaquín

Rupiá

Pagés y Gifre, Federico

S. Feliu de Guixols

Albert Pey, Salvador
 Aymerich y Roure, José
 Casas Arxer, Juan
 Ferrer Brusi, Eduardo
 Izal Deu, Telesforo
 Llorens, José
 Pujarnisclé y Gispert, Francisco
 Roca Carrera, Salvador

S. Jordi Desvalls

Barceló Terrats, Francisco

S. Pedro Pescador

Carreras y Armengol, Benito

Sta. Coloma de Farnés

Almar Quirch, Joaquín
Aragó Ros, Manuel
Barril Morales, Joaquín
Vilallonga Mundet, Salvador

Tossa

Serrat Banquells, Emilio

Valencia

Espiau Bellveser, Juan

Vidreras

Casino «La Unión»

MINISTERIO
DE CULTURA

ACTA DE LA FIESTA

En la Ciudad de Gerona á primero de Noviembre de 1899, dadas las dos y media de la tarde, en el gran salón del Teatro Principal de esta Ciudad, se reunieron los individuos que componen la Asociación Literaria con asistencia de comisiones de varias Corporaciones así civiles como militares, y de una numerosa concurrencia que llenaba por completo el espacioso local, ocupando la presidencia los individuos de la Junta Directiva de la Asociación y los del Jurado calificador.

Habiendo escusado la asistencia el Ilmo. Sr. D. José Torres y Bages, presidente del Jurado, actuó como tal el Vice-presidente, D. Joaquín Botet y Sisó.

El escenario, debidamente decorado, en él se leían en tarjetones, cubiertos de gasas fúnebres, los nombres de los distinguidos individuos de la Asociación fallecidos desde el último Certamen: Excmo. Sr. Dr. D. Manuel Viñas Graugés, D. Gonzalo Triviño Redondo, D. Juan Turón, Pbro. y don Narciso Prats Bosch.

El Sr. Presidente de la Asociación, Ilmo. Dr. D. Luis Jené Gimbert, declaró abierta la sesión, concediendo la palabra al Sr. Vice-presidente del Jurado, D. Joaquín Botet y Sisó, que leyó un notable discurso basado en la lengua catalana, después de lo cual el Sr. Secretario del Jurado, D. Rafael Roca Auguet dió lectura á una Memoria, reseñando los trabajos y el juicio crítico que al mismo habían merecido las composiciones laureadas.

Seguidamente el suscrito Secretario de la Junta Directiva procedió á la apertura de los pliegos que contenían los nombres de los autores de las composiciones premiadas, quienes fueron llamados por su órden para recojer por sí, ó por medio de delegado, sus respectivos premios, pasándose á dar lectura á las poesías en la siguiente forma :

El premio de un precioso cuadro al óleo, — Estanque del Retiro, — dádiva de S. M. la Reina Regente (q. D. g.) se adjudicó á D. Pedro Palau González de Quijano por su poesía ANYORANSES DE CEL, que leyó D. Santiago Massó. Se concedieron dos accésits; el primero á la composición poética AL CRISTIANISMO. — Oda. — Lema: *Tu es Petrus*, cuyo autor resultó ser don Angel del Arco Molinero, y la leyó D. Martín Adroher; y el segundo lo obtuvo D. Francisco Ubach y Vinyeta, autor de la poesía LOS CASTELLS Y EL CAMPANAR, — Lema: *No hi ha poder que 'l del Etern vulneri*, dando lectura á la misma D. Gerónimo Surroca.

El premio de un objeto de arte, oferta de la Excma. Diputación provincial, fué adjudicado á D. José Paradedá Sala, autor de la composición poética ¡VÍA FORA! — Lema: *De casa*, que leyó D. Eduardo Garriga. Un accésit se concedió á la poesia LO AGUTZIL DEL REY, — Lema: *..... del infern li dihuen totas las bocas*, etc., cuyo autor resultó ser D. Juan Manuel Casademunt, y que leyó D. Federico Gircós y Gaspar, y se concedió Mención honorífica á la poesía que tiene por título SANCH DE RASSA, cuyo lema es *Viv*.

El premio, un objeto de arte que ofreció el Excmo. Sr. D. José Muro Carratalá, ex - Diputado á Cortes, se adjudicó á la composición poética L' ÚLTIMA ESQUADRA, — Lema: *No ha de haber un espíritu valiente?* cuyo autor resultó ser D. Arturo Masriera, y la leyó D. Alfonso Alsina.

El premio de un artístico barro figurando una niña, ofrecido por el excelentísimo Sr. D. Federico Rahola, Diputado á Cortes que fué por esta provincia, no se adjudicó.

Se concedió accésit á la composición en prosa RONDALLES PER LA MENUDA, — Lema: *Del meu avi*, su autor D. Ramón N. Garriga, que no fué leída.

El premio de un chateleín de hierro repujado en oro, dádiva de la Asociación Literaria, lo obtuvo D. Francisco Ubach y Vinyeta por su composición poética AMOR SENS FÍ, — Lema: *A tú*, que leyó D. Alberto Balari.

Cuatro accésits se concedieron: el primero á ANACREÓNTICA, — Lema: *De sobretaula*, que resultó su autor D. Jaime Cullerell y leyó D. Santiago Massó; el segundo, á D. Pedro Palau González de Quijano, por su poesía EL AMOR, — Lema: *Excelsior*, que leyó D. Gerardo Garriga; el tercero, á la composición AL ANGEL DE LES ESCOLES, — Lema: *Unde nihil majus generatur ipso*, su autor, D. Arturo Masriera, y no se leyó; y el cuarto á D. Arturo Giral por su composición poética EL MAR, — Lema: *Impresions*, que leyó don Jaime Hereu.

Al proclamarse los nombres de los autores laureados, el público los recibía con aplausos, oyendo con agrado y significativas muestras de aprobación la lectura de las poesías premiadas.

Seguidamente se quemaron los pliegos que contenían los nombres de los autores no premiados, y terminada esta formalidad reglamentaria, el señor Presidente de la Asociación dió las gracias á S. M. la Reyna Regente, como ofertora del premio de honor para nuestra Asociación y á los demás distinguidos ofertores; felicitó á los autores laureados; dió las más expresivas gracias á las Autoridades y Corporaciones que han honrado con su asistencia la fiesta literaria, así como á los señores del Jurado por el buen desempeño de su alto cometido.

Dedicó un sentido recuerdo á los sôcios fallecidos durante el año último, pidiendo preces para ellos y para nuestros hermanos difuntos.

El acto fué amenizado por la brillante música del Regimiento de San Quintín.

El Presidente,

Luis Jené y Gimbert.

El Secretario,

Enrique Grahit y Papell.

MINISTERIO
DE CULTURA

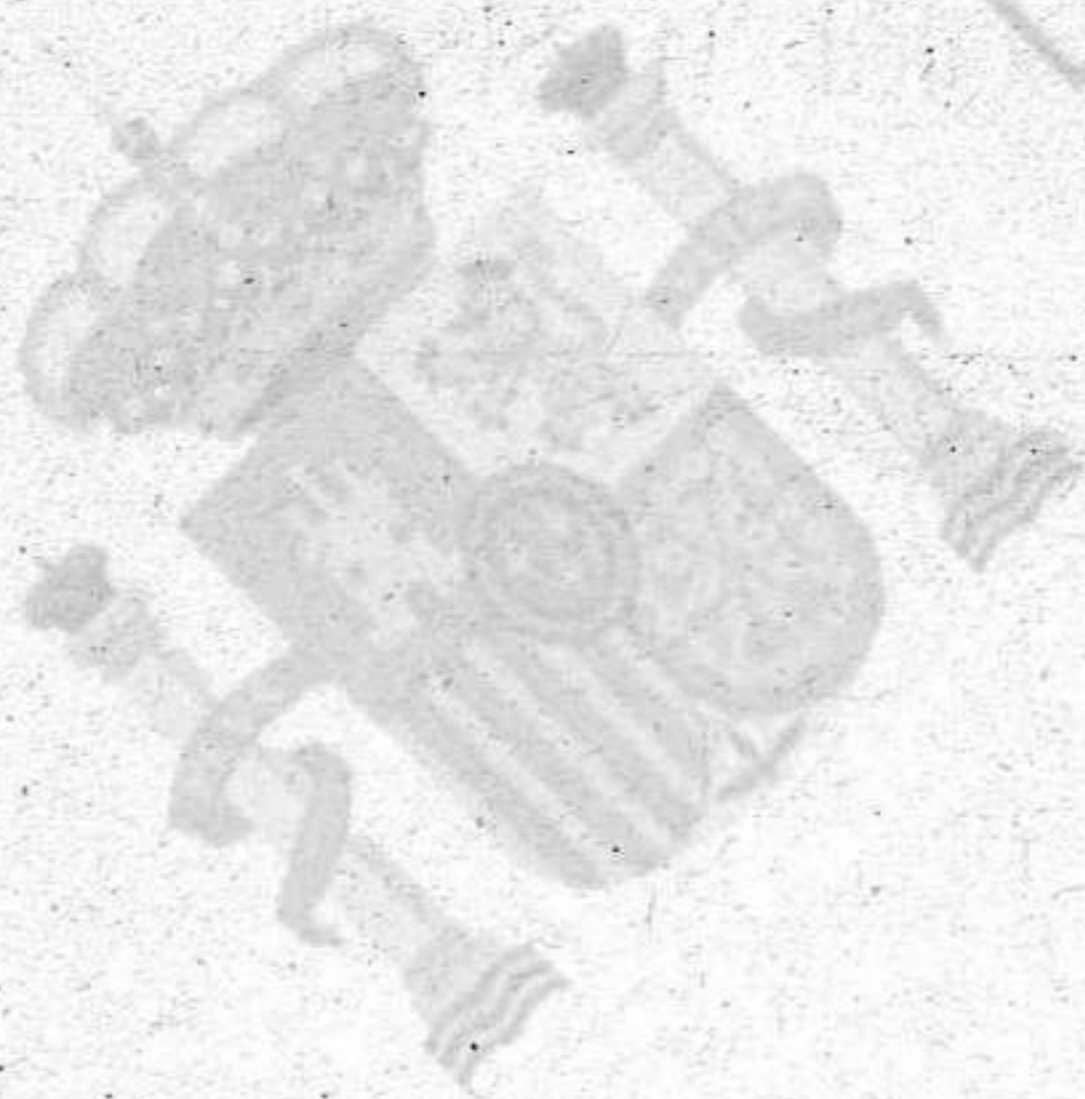
DISCURSO

del Vicepresidente del Jurado

D. Joaquín Botet y Sisó

MINISTERIO
DE CULTURA

EXCM. SENYOR:

SENYORS:

A ilustre persona ab tant d'acert elegida per aquesta Associació literaria pera presidir lo Jurat calificador de les composicions presentades al Certámen d'enguany, acaba d'esser enlayrada per ses virtuts y per sos merexements á la dignitat episcopal; havent rebut la consagració fá pochs dies en lo monastir de Montserrat ahont té son trono la Verge María patrona de Catalunya, y 'n fá menys encara qu'ha prés possessió de la Seu de Vich quins interessos espirituals han sigut encomanats á llur zel y sabiduría.

Aquesta circumstancia, tant honrosa per l' lltm. Doctor En Joseph Torras y Bages, ha sigut pera la Associació y es en aquets moments pera tots los aquí aplegats un gran contratemps, puig ha privat á n' aquella del seu valió concurs y ' ns priva ara á nosaltres de sentir lo discurs que seguint les prácticques establertes dirigeix lo president del Jurat als concurrents á n' aquesta solemnitat literaria, discurs en lo quin hauriem trobat delectació y profit com á degut á persona de tant extensos conexements, de conviccions tant fonamentades en la meditació y l' estudi y de propósitos tant enlayrats y prácticchs en tots los seus escrits.

Pero, pera qui aquest contratemps ha sigut major es pel que té la honra de dirigirvos la paraula, ja que malgrat los empenyos de la meva bona voluntat y la amor que sento per aquesta Associació, de la quina tinch á gloria esserne un dels socis fundadors, tot quant pugã dirvos será pobre y migrat y estará molt lluny de poder compararse axís per son fons com per sa envoltura externa á lo que hauriau escoltat dels llavis autorisats del president per vosaltres elegit, y quina ausencia per designació de mos companys de Jurat me veig en la precisió de suplir, no sens avans donar en nom propi y en nom de la Associació literaria de Gerona, quins sentiments crech interpretar fidelment, la enhorabona més calorosa al nou Prelat de la Seu episcopal vigatana.

Algú estranyará potser que vos parli desde aquest sitial en llengua catalana, essent axís que vaig usar la castellana en ocasió consemblant y desde la presidencia de la Associació. Pero aquesta estranyesa desaparexerá si consideréu que, si llavors al dirigirme á la concurrencia en llengua castellana vaig satisfer un deber de cortesía envers los ofertors de premis y ' ls socis que tenen dita llengua com á propia, cumplert ja aquest deber, me toca ara satisferne un altre més imperiós é ineludible, lo que exigeix lo patriotisme de tots los naturals de Catalunya, honrar y reverenciar ab filial pietat la llengua que Deu ' ls ha donat pera

entendrer y comunicarse los uns ab los altres; estimarla com á propia y usarla en consecuencia en tots los actes importants y trascendentals de la vida. Y més encara, si 'ls representants del poder públich abusant de la seva autoritat y excedintse de les seves naturals atribucions nos privan lo seu us en molts actes dels últimament senyalats imposantnos lo d' una llengua que no es la nostra, les exigencies de la dignitat s' unexen á les anteriors consideracions pera que tot catalá protesti d' aytal imposició, usant sempre en totes les occasions que puga la llengua *de la terra*, la llengua *de casa*, que, com diu lo Dr. Torras, « ningú, fora Deu, pot fer callar perque no es institució del dret civil, ni un dret que provinga de la política; sino cosa anterior á ells, més permanent qu' ells, formant part integrant de la nostra naturalesa social y fins del nostre ser personal. » Axís ho ha entés també aquesta Associació literaria obligantse per sos Estatuts á admetrer indistintament y á considerar ab igualtat perfecte les llengues catalana y castellana, tant espanyoles l' una com l' altre, y axís ho ha practicat desde que fou fundada, protestant d' aquest modo contra tota imposició y acomodantse al caracter de generalitat que volgueren donarli sos iniciadors.

Y ja que en catalá vinch avuy á parlarvos y que la curtedat del temps m' ha privat d' escullir y desenrotllar un tema d' interés com es costum y correspondria en aquest acte solemne, me concretaré á fer algunes consideracions sobre la llengua catalana, breus y lleugeres pera no cansar la vostra regoneguda benevolensa que de cor agrahiré y espero.

Lo territori de Catalunya, senyors, es de tots los de la presqu' illa ibérica lo primer qu' ocuparen los romans y l' últim qu' abandonaren, y de tots ells també es aquell en que la influencia romana arrelá més fondo. Aquest últim fet troba potser una explicació en la anterior influencia que aquí los grechs exerciren y que fóu major y més extensa del que fins fa poch se creya com ho justifican los monuments arqueològichs darrerament

descuberts á Empuries y altres llochs, influencia que precedí á la romana de més de tres cents anys y quins rastres interessaria estudiar. Are bé, romans y grechs foren dos branques de la familia aria molt estretament emparentades, y la civilisació y la cultura romanes filles foren en gran part de la civilisació y de la cultura de la Grecia.

L' element indígena sobre 'l quin s' exerciren aquelles influencies lo constituhen los ibers, gent encare no prou coneguda y que 'ls més creuhen també d' origen ari molt remot.

La duració é intensitat de la influencia romana romanisá del tot á Catalunya y la vella llengua ibera hagué de cedir lo lloch en ella á la llengua llatina, á la llengua dels dominadors ab los quins los antichs habitants vivien barrejats y confósos.

La llengua donchs que 's parlava á Catalunya, era un llatí vulgar ó rústech ab residuus ó reminiscencies de la dels pobladors primitius y de la dels colons grechs que primer los hi comunicaren la seva cultura.

Quan vingué la desfeta y subsegüent descomposició del imperi romá, los Wisigots, poble de rassa indo - germánica y per lo tant ari també d' origen, foren los que 's possessionaren de Catalunya; pero ni la durada de la seva dominació, ni la inferioritat de la seva cultura respecte del poble dominat, los permeté exercir sobre d' aquest gran influencia, continuant romans com avans los pobladors de la terra catalana y continuant essent la llatina vulgar la llengua per ells parlada. Lo mateix pot dirse ocorregué ab la invasió de moros y alarbs, que sols en certes comarques de Catalunya la Nova conseguiren mantenirse algún temps y pogueren en conseqüencia influhir encara que molt poch en la llengua del país.

La reconquesta d' aquest se degué principalment á la ajuda de les armes franques y baix la dependencia dels monarques franchs estigueren al principi los comtats que 's crearen en lo territori de Catalunya, comtats que de fet obraren ben prompte com á independents y com á soberans, fins que per la unió més

ó menys complerta de tots ells vingueren à constituhir una unitat nacional y política sots la soberanía dels Reys d' Aragó. Los Franchs al venir á Catalunya estavan ja també llatinisats y poch influhiren en la llengua pels catalans parlada.

Aquesta, com tota llengua viva, evolucioná ab lo transcurs dels temps que 's succehiren desde l' acabament de la dominació romana en la segona meytat del segle V de la nostra Era fins á merexer los honors de llengua escrita en lo onzé segle: essent d' advertir que tant llavors com fins molt més tait la llengua llatina més ó menys corrompuda, ó sia la baix-llatí, continuá essent la llengua de la cultura intelectual, la llengua que podriem dirne sabia, y axó no sols á Catalunya sino en quasi bé totes les nacionalitats del Centre y Occident d' Europa que nasqueren de les despulles del Imperi romá; fet al quin contribuí sens dubte en primer terme l' haverla adoptada com á propia la Iglesia católica y que ha sigut de gran trascendencia pera 'l progrés intelectual dels pobles, com ho regonexen encara avuy mateix les nacions més ilustrades, Alemanya é Inglaterra particularment, usantla en determinades obres científiques. ¡Quan mellor y profitós hauría estat conservar-la com á llengua de la ciencia y de les relacions internacionals de tota mena, que no l' usar per' elles les llengues propies de cada poble! ¿No obeheix á n' aquesta conveniencia y utilitat el que molts desitjin y busquin una llengua universal, y fins s' empenyin en crear-la ó inventarla com si les llengues poguessen esser filles de la voluntat ó del magí de cap home per sabí que sia? ¿A qué buscar ó inventar una llengua universal, quan s' ha abandonat la que feya aquest servey al menys en moltes de les nacions civilisades?

Axó, no obstant, cap llengua iguala á la propia, á la parlada per cada poble, quan se tracta de la expressió de sentiments, dels afectes més íntims de la ánima, y cap com ella sab arribar ni arriba al cor del home ni moure y excitar los mohiments passionals dels pobles. Perxó les llengues nacionals son les adequades pera la literatura, presa aquesta paraula en son sentit res-

tringit, y perxó en tots los pobles la llengua propia es la llengua de la poesia, la llengua de la epopeya primera forma de la historia y la llengua de la oració.

D' aquesta lley no podia apartarse la nacionalitat catalana, apareguent los trovadors ja en el segle dotzé y 'ls cronistes é historiayres en lo tretzé, en lo quin gracies á l' altesa de mires y á la protecció del rey En Jaume lo Conqueridor la llengua catalana, com diu un modern escriptor, « se 'ns mostra ja robusta, fresca y espontania com joveneta en la primavera de la vida. » Desde aquesta época, formada ja definitivament la llengua s' exten y creix son corréu y son ús escrit á totes les manifestacions axí polítiques, com científiques, literaries y relligioses, explantse per les terres reconquestades dels alarbs pels reys d' Aragó, com Mallorca, Valencia, Cerdenya, etz. y arrivant á sa etat d' or en los segles XIV y XV.

Un fet de tristes conseqüencies pera Catalunya esdevingué en l' últim terç d' aquest darrer segle: l' unió personal del regnes d' Aragó y Castella pel matrimoni contret per En Ferrán rey d' Aragó ab N' Isabel la Católica. Aquest fet, entronisant luego dinasties extrangeres y transportant á Castella la residencia habitual de la Cort, á Castella poch á poch aná donant la preponderancia sobre 'ls demás reyalms d' Espanya, y Catalunya vejé minvar les seves llibertats y l' influencia castellana se feu sentir en tots los ordes de la vida de la nostra terra. La llengua castellana aná fent recular poch á poch á la catalana, contribuinthi en bona part la coincidencia d' obtenir aquella en los segles XVI y XVII la seva etat d' or; per manera que en aquest últim segle son ja molt poques les obres en la nostra llengua escrites y 'l mateix Pujades, que escrigué y publicá en catalá los sis primers llibres de la seva Crónica, los traduhí luego y continuá la obra en llengua castellana. En lo passat segle, vensuda Catalunya per les tropes de Felip V y sos aliats los francesos, fôu proscrita la nostra llengua dels actes oficials y son ús queda quasi relegat á la poesia popular y als llibres de devoció; y en

lo segle actual, gracies á les corrents jacobines de la Revolució francesa qu' han informat la consciencia y 'ls actes de quasi bé tots los nostres polítichs y governants, no sols ha cessat del tot l' ensenyansa del catalá en les escoles, sino que fins s' ha privat en elles l' us de nostra llengua, essent la castellana la quasi exclusivament usada pels escriptors catalans y fins pel clero en la major part dels llibres devots y en la trona.

Alguns esforços aislats de bons patricis entre 'ls quins no podem dexar de fer menció de N' Aribau, En Rubió y Ors, En Milá y Fontanals, En Bofarull y l' Aguiló, lograren en lo segon terç del segle que som ressucitar lo conréu literari de la llengua catalana y ab la creació del Jochs Florals de Barcelona promoure la renaxensa literaria de Catalunya y l' us escrit en tots los rams de la cultura intelectual de la nostra llengua que avuy pot vantarse de possehir poetes inspirats, dramaturchs insignes y prosistes de gran valúa en literatura, en política, en ciencies y en filosofia, descollant entre 'ls últims lo nostre president l' lltm. Doctor Torras y Bages ab son trascendental llibre *La Tradició Catalana*.

Aquest es en resúm, y fet depressa, lo procés histórich de la llengua catalana. Filla primogénita de la llatina, puig ab ella té més semblansa que cap altra de les seves germanes, com han regonegut eminents llinguistes, entre ells nostre Milá y are fa poch dies la redacció de la revista Nort - Americana *Praeco latinus*, nasqué del llatí rústech ó popular parlat per los ibers que habitavan lo territori catalá, participants ja de temps de la cultura grega, y sufri més tart la influencia encara que molt limitada de les llengues parlades per Wissigoths, Alarbs y Franchs. Arrivá á son major esplendor y desenrotllo desde 'ls segles XIII al XV inclusius com á llengua escrita; y per rahons polítiques cessá son conréu desde 'l segle XVI fins quasi á la segona meytat del present, durant quin període ha sufert y vé sufrint la influencia de la llengua castellana. En nostres dies l' han ressucitada y la fan brillar en tots los rams de la intelectual cultura un

estol de patricis dignes de l'agrahiment de tots los amants de Catalunya.

L'us parlat del catalá, empero, no s'ha interromput may, y com cap llengua viva y parlada se manté estacionaria si no que va sempre evolucionant y modificantse ab lo transcurs dels anys, resulta que 'l catalá qu' avuy se parla no es ni pot esser lo mateix que 's parlava en lo segle d' or de nostra literatura. La tradició de la nostra llengua no deu ni pot per consegüent avuy buscarse en la tradició literaria y escrita, qu' ha sufert una interrupció de quasi bé tres segles, sino qu' ha de buscarse en la llengua al present parlada. Pero s' ha de buscar, no en les grans centres de població ahont la llengua ha sufert més influencies exótiques y més s' ha corromput, sino en les comarques menos subjectes á n' aquelles influencies ahont la llengua s' ha conservat més pura y ahont ha evolucionat y s' ha modificat de conformitat á son geni y especial modo d' esser. Lo no haverse tingut axó prou present y además la falta del estudi gramatical y lexicogràfic de la llengua, degut principalment á haver sigut allunyada de les escoles y demás institucions docents, per part de moltíssims dels que escriuhen en catalá, ha produhit en son us una gran pertorbació, que 's nota sobre tot en la ortografia y en la barreja y falta de puresa dels vocables. Aquesta confusió que al principi del renaxement no era tant notable per ser en la seva generalitat persones d' estudi y de conexements llingüístichs los que al conréu de la llengua catalana se dedicavan, ha augmentat d' una manera extraordinaria quan han sigut molts los que ab ella han volgut escriure y escriuhen, essent los menys los que s' han preocupat d' estudiarla en que fos molt á la lleugera, creguts potser que per escriurela be y correctament n' hi ha prou ab ferho aytal com la parlan. Per altre banda han contribuhit y no poch á n' aquesta confusió les matexes gramátiques publicades, que divergexen en molts punts les unes de les altres y en les quines la majoría dels autors han seguit criteris distints; resultant de tot que no solzament los qui han estudiat la llengua

més ó menys á fons, sino fins alguns que sols la conexen per en sobre y altres que no 'n saben res més que 'ls que 'ls hi ha ensenyat lo parlarla cada día, s'han cregut ab dret y ab condicions d'aplicar á la seva escriptura son peculiar criteri. Finalment ha vingut á ajudar á corrómprela y pertorbarla la seva aplicació á la premsa periódica, que, com tothom sab, no es en cap llengua y molt menys en la nostra un model de correcció y de puresa de llenguatge, donchs los que s'hi dedican han d'escriure en general depressa y corrent, sense fixarse gayre en los preceptes gramaticals y llingüístichs y sense poder retocar y corretgir moltes vegades lo que escriuhen.

Aquesta confusió perjudica sensiblement la nostra llengua escrita y la enlletgeix, més que més essent la font d'ahont principalment se serveixen los escriptors catalans la llengua parlada en los grans centres de població, font, repetim, la més alterada y la menys pura de totes.

Urgeix, donchs, qu'aquesta confusió s'acabi y que tots los qui en catalá escriuhen ó volen escriure comensin per estudiar la llengua, no sols en la gramática y en lo diccionari, sino principalment en los escriptors catalans de la etat d'or de les nostres lletres, y 'ls dubtes y 'ls entrebanchs que se 'ls presentin los resolguin de conformitat á la llengua mare, la llengua llatina, y á les regles morfológiques de la seva adoptació á la catalana.

Los qu'axís ho han fet son los més correctes dels nostres escriptors moderns, sense que per axó usin un llenguatge antiquat y s'entenguin menys que 'ls altres.

Per desgracia los estudis filológichs fets sobre la llengua catalana son encara molt poch. Lo més important de tots es sens dubte el que 's conté en la llorejada obra del Doctor Balari y Jobany « Orígenes históricos de Catalunya », pero ni es complert ni compren gayre cosa més que les fonts llatines de la llengua. De les seves fonts primitives ó ibériques quasi bé res s'ha dit, y respecte de les seves fonts gregues sols conexém un curt

article de D. Antoni Bergnes de las Cases, publicat en un dels volums de Memories de la Academia de Bones Lletres de Barcelona. Fa falta un bon Diccionari, com lo que diuhen preparava y dexá en part llest En Marian Aguiló, puig lo d' En Labernia es molt deficient y defectuós, essent no obstant lo mellor dels modernament publicats. Aquest diccionari hauria de compondre ben depurades les paraules propies del catalá avuy parlat en les comarques ahont més pura se conserva la llengua y les usades pels antichs escriptors, fixant llur escriptura d' acort ab la de la llengua de sa procedencia y ab los principis que regulan sa transformació en catalanes.

Ab aquesta basa sería de molta utilitat una bona gramática fundada també en lo génesis de la llengua, en l' us dels bons escriptors dels segles d' or de les nostres lletres y en los caràcters propis que presenta la avuy parlada; sabent distingir entre lo que es postís, vulgar ó foraster, de lo que es indígena y específich de la llengua catalana.

A la consecució d' aquest objecte es precís tendexin les entitats catalanes y 'ls catalans que estimin la terra que 'ls ha vist naxer y més que tots aquells que trevallen pera la regeneració complerta, moral, social y política de Catalunya.

Es cosa sabuda y dita repetides vegades la importancia que té la llengua en la conservació de les qualitats propies dels pobles, constituhint un dels elements més característichs de tota nacionalitat. La llengua propia uneix y agermana als que la parlan tant ó més que cap altre de les condicions distintives dels pobles. Transportéu un catalá á qualsevol pays extranger y al sentir parlar la seva llengua se remourán totes les fibres de son cor y 's sentirá atret tot seguit envers la persona que la parla y procurarà entrarhi en relacions y enrahonarán de la seva terra, de Catalunya, y 'l temps volará per ells depressa, depressa, y al comunicarse sos recorts, ses afeccions, se regonexerán l' un y l' altre fills d' una matexa mare, membres d' una mateixa patria, la patria natural, y gosarán parlantne y l' un y l' altre sen-

tirán creixer fins sense donarse 'n compte la amor que li portan.

Si voléu, donchs, catalans, conservar y fer reviure la patria, si la estiméu, honréu y estiméu la llengua catalana, estudiéula, procuréu escriurela tant bé y correctament com vos sia possible y consideréu que es ella una part integrant y essencial de la vostra personalitat mateixa. Uséula, com he dit al principi, en tots los actes de la vida y protestéu sempre que la ocasió se presenti de que 's vulga imposársenvos una altre que no es la vostra. No volguéu viure com á poble subjecte y dominat, ni vos acolléu voluntariament al jou d' un altre poble dant mostra d' un servilisme y d' una baxesa d' esperit que es signe de degeneració moral y social.

L' abdicació de la propia dignitat, porta als individus y als pobles funestes conseqüencies; y sinó miréu lo que passa á Catalunya mateix, ahont certes classes socials, les primeres en blincarse davant dels poderosos y en renegar pera afalagarlos de tot lo propi, han perdut per complert la preponderancia y la influencia social qu' havían exercit y que 'ls hi correspondria, y ahont va augmentant de jorn en jorn la falta de tot respecte y de tota creencia entre les classes menys instruhides, á les quines se priva ó se dificulta la adquisició de les nocions per' elles més convenients é indispensables, especialment les d' orde moral y relligiós. D' aquí la desaparició de les virtuts cíviques cada día major, en l' orde públich, y, en l' orde privat, un augment esgarrifós de la corrupció de costums; condicions les més apropiades pera fer abjectes als individus y esclaus als pobles.

Y no creguéu qu' exageri; la propia dignitat, com l' honradesa, es d' un carácter tant noble y tant enlayrat que no admet gradacions, no consent més y menos. D' honrat no se 'n pot ser en una cosa sí y en l' altre nó; s' ho es ó no s' ho es en absolut: y ab la dignitat passa lo mateix. El qu' es blinca y s' ajup avuy per la seva voluntat ó conveniencia en una cosa, demá per iguals ó semblants motius s' ajupirá per un' altre, y posat á devallar la pendent rodolará al últim fins al fons de tot.

Vetllém, donchs, per la nostra dignitat, procurém merexer esser lliures, estimém tot lo que 'ns es propi ab preferencia á lo estrany, y usém y conreuhém la llengua catalana prenent per empresa les belles paraules dels més gran del reys de la nostre rassa, lo alt Rey En Jaume lo Conqueridor:

« Pus parla catalá, Deu li dó gloria. »

HE DIT.

MEMORIA

del Secretario del Jurado

D. Rafael Roca Auguet

MINISTERIO
DE CULTURA

SENYORAS Y SENYORS:

I un sol instant he duptat de la llengua en la quina de-
bia expresarme al cumplir la misió que me fou enco-
manada. Catalá de cor, com á bon fill d' aquesta des-
venturada Terra, no podia ni debia en el si d' una fes-
ta patriótica literaria, celebrada á dins mateix del ca-
sal de Catalunya, expresarme en cap més altre llengua
que en la rica llengua catalana. opresa, escarnida y de-
nigrada per gent barroera, més enérgica, viril y digna
com el poble que la parla. Y no podia ni debia, perque ensemps que ' m
tinch per altament honrat parlant la hermosa llengua de ma Patria, en-
tench que tots tenim lo deber sagrat de defensar, sens may doblegarnos,
desde ' ls baluards que encare ' ms quedan, ab la altanería y noblesa del
que defensa una causa justa, com fan els homes de las altres terras, lo
que més lo distingeix al home, lo que ' s el signe de las rasses y el sim-
bol y penyora de la llibertat perduda de las nacionalitats que tenen la
trista sort d' ésser esclavas.

Precissament aquesta solemnitat literaria te lloch en uns dias que re-
cordan á tots els vivents de la ciutat més catalana de totes, las gloriosas
gestas de sos passats, dels mártirs del 1808 y 1809 que si, després d' una

lluyta heróica, de las més sagnantas de la historia, sucumbiren, jamay se doblégaren ni devant del nombre ni devant de la forsa dels odiats enemichs de la llibertat y de la Patria. Cap ocasió millor, donchs, pera enlayrar la llengua que parlavan els que ab tant de coratje la defensaren contra el lladre més gran del sigle, contra l' assasí de tanta gent honrada com mori, boy abrassantse á la bandera santã de la Independencia de la Nostra Terra, al peu dels murs gloriosos de la cent voltas immortal Girona.

Ab seguretat que aixís mateix ho han entés els escriptors que ab sos treballs, han honrat el Certámen d' aquest any, quina festa are celebrem, puig que catalanas son quasi bé totas sas composicions, y en ellas y brolla á dolls, valenta, la nota regional, l' amor á la Terra, quín esperit repercut en totas las obras del geni, reflexant l' estat d' ànim de l' actual generació. quinas aspiracions reivindicadoras constituiheixen la cuestió capdalt que informa el fondo de totas las manifestacions de la vida contemporània. ¿ Y cóm no si la corrent nacionalista, la idea nova, ample y generosa que avansa potenta, que arreu del mon s' impossas, ab el vigorós despertament de las nacionalitats un dia lliures, ha conmogut també l' ànima del nostre poble qui, abatut un jorn, pel pes de l' infortuni, en los temps dolorosos en que fou junyit al esclavatje, avuy se redressa ab la mateixa dignitat ab que caigué en los ominosos dias del malehit Felip V, del rey lladre, y butxí de Catalunya, d' odiosa memoria, de funesta y trista recordansa?

L' esperit nacional de Catalunya no ha mort. Miréusel. Jo ' l contemplo com bat ses ales reviscolat y triomfant presidint aquesta solemnitat, hont la bellesa de la poesia y la bellesa de las damas, reynas totas de la festa, s' agermanan, exaltant l' amor patri; jo ' l contemplo com presideix totas las manifestacions de l' activitat y de la vida de la Terra Catalana, com s' enlayra més gran que may per tots els indrets de nostra aymada Patria, semblant preludiar, pera ella, dias felissos de llibertat y de falagueras esperansas.....

Per forsa, donchs, aquesta festa té d' esser essencialment catalana, y endebades hi haurá qui, anant contra la mateixa naturalesa de las cosas, insensat s' hi opossi, procurant desterrar del cor dels catalans el sentiment honrat del patriotisme.

Si els certamens literaris foren els precussors é impulsors de la sanitosa regeneració de nostra Patria, inculcant en sos fills, l' amor á sa llengua, á sa historia y á sos drets imprescriptibles, ¿ cóm no hi ha de bategar més que may l' ànima del nostre poble, sentintse lliure de sos lligams en aquestos torneigs de las beiles lletres, avuy que ' l nostre renai-

xement nacional ha traspasat las fites d' aquestas poéticas festas, desenvolupint las inteligencias y despertant á tota Catalunya de l' anorreament, resucitantla de la mort moral á que 'l centralisme, durant dos sigles d' apresió, la tenia condempnada ?

Després d' aquestas lleugeras observacions, que no altre cosa me permet la índole de la memoria y el carácter de la festa, quins limits, dominat per la febre de lluyta qu' es el sagell distintiu de la nostra época, tal volta traspassaría, vaig á tractar de lo que més especialment m' atany, donant compte del resultat del Certamen á nel que hi han concorregut 84 composicions, d' ellas 70 escritas en nostre propi idioma y las demás en llengua castellana, notantse en aquestas la falta d' un ideal que 's lo que mou y dignifica als pobles, ideal que tant bé senta en las composicions catalanas, molt superiors á las castellananas quan aquestas es deuen á la pluma d' algún catalá d' aquells que 's donan vergonya d' escriure en sa nativa llengua, en la llengua de sa pátria.

Lo Jnrat colocat en lo terreno neutral del jutjador, despullat per tant d' apassionaments de tota mena y sens altre nort que 'l cumpliment de son deber limitat á la apreciació del mérit exclusivament literari de las composicions, sempre dintre del cercle de la moral més estricta, després d' un detingut exámen dels treballs, que se li varen entregar, doná per unanimitat, lo fallo que ja es publich y sobre 'l que á corre-cuyta faré algunas consideracions, las més indispensables tant sols, pera que prompte pogueu fruir las bellas que contenen y l' amor patri que respiran las composicions que han sigut premiadas.

El premi ofert per la Reyna Regent, á nel que optaban todas las composicions poéticas admesas á concurs, ha sigut adjudicat á la hermosísima poesia titulada, ANYORANSES DE CEL, lema: *Fides Auor*, que tret d' alguna incorrecció de forma subsanable, se distingeix d' un modo especialíssim per la elevació d' ideas y la sinceritat del sentiment religiós del tendre y acendrat amor diví que sens decaure un sol moment en tota la composició hi alena. S' ha concedit lo primer accésit á la que porta per títol, AL CRISTIANISMO, Lema: *Tu es Petrus*, es una oda apologética de forma correcta y ben ajustada, pero d' istil purament narratiu y per tant de poch vol poétich. Y lo segón á la poesia LOS CASTELLS Y EL CAMPANAR, Lema: *No hi ha poder que 'l del Etern vulneri*. Es algún tant artificiosa, pero s' enlayra algo en lo final de bastant de relleu y se distingeix per sa correcció.

En resultan guanyadoras del premi de la Excma. Diputació Provincial. y de l' accésit, respectivament, las composicions ; VIA FORA! Lema: *De casa* y LO AGUTZIL DEL REY, Lema: *De l' infern li diuhen todas*

las bocas. Son cada una d' ellas un romans históric referent á la provincia. Se bassan en fets dels temps calamitosos de Felip V y de Felip IV y abundan d' un esperit patriotich remarcable, essent abdos molt correctes, encar que superior la primera per sas hermosísimas imatjes y per tenir en alguns indrets més forsa poética que la segona.

No s' ha pogut otorgar cap més accésit á n' aquet premi; no obstant, es digne de menció la poesia patriótica també histórica, SANCH DE RASSA, que décau en sa tercera y última part. Una poesia titulada EXECUTORIA, no ha pogut ser objecte de la distinció que hauría merescut, donat son mérit literari, per no esser l' assumpto de que tracta propi de la provincia com exigeix la Corporació oferidora.

Lo premi de D. Joseph Muro y Carratalá, ex-Diputat á Corts, disputat per 13 composicions, s' adjudica á la poesia quin títol es, L' ÚLTIMA ESQUADRA, Lema: *No ha de haber un espíritu valiente.* — Sens dupte es la més ben feta y correcta de las composicions presentades, distingint-se per la energia que li dona la sobrietat y cruesa de la frase y la facilitat y soltura que revela en el seu autor, y tal volta mereixedora no sols d' aquest premi sino d' una millor distinció

No s' han presentat més que dos coleccions de cuentos, totes fluixas, optant al premi de D. Frederich Rahola, ex-diputat á Corts per quin motiu no s' adjudica. N' obstant, s' ha cregut que usant de certa benevolensa se podía concedir un accésit á la que porta el títol de RONDALLES PER LA MENUDA, Lema: *Del meu avi*, que si bé se resenteix de certa monotonía en els vicis que tracta de corretgir y de la precipitació ab que fou escrita, en conté algunas que son verdaderament dignes de fixarhi l' atenció y que responen á nel fi que ab ellas se persegueix.

De las 53 poesías líricas que optaban al premi de l' Associació Literaria, se n' han distingit cinch. Lo premi s' ha otorgat á la composició, AMOR SENS FI. Lema: *A tú*, composició bellísima, de forma irreproachable, inspirada, sentida y sobretot molt recomanable per la puresa dels sentiments que enlayra. Lo primer accésit, á la que porta el títol de ANACREÓNTICA, Lema: *De sobretaula*, composició molt ben feta, de gran naturalitat, fácil y d' un humorisme escayent, de bona lley. Lo segón, á la poesia EL AMOR, facil y ben verificada que hauría obtingut major distinció sino fos algo vaga y conceptuosa, y no contingués ideas ja forsa conegudas. Lo tercer á la composició, AL ANGEL DE LES ESCOLES, de poch vol poétich, degut al assumpto y á la manera especial com l' ha agafat l' autor. Y lo quart á la poesia, EL MAR, que apesar de sas incorreccions, conté alguns pensaments verdaders y originals.

No pogué entrar á concurs per haver arribat fora del plasso d' admi-

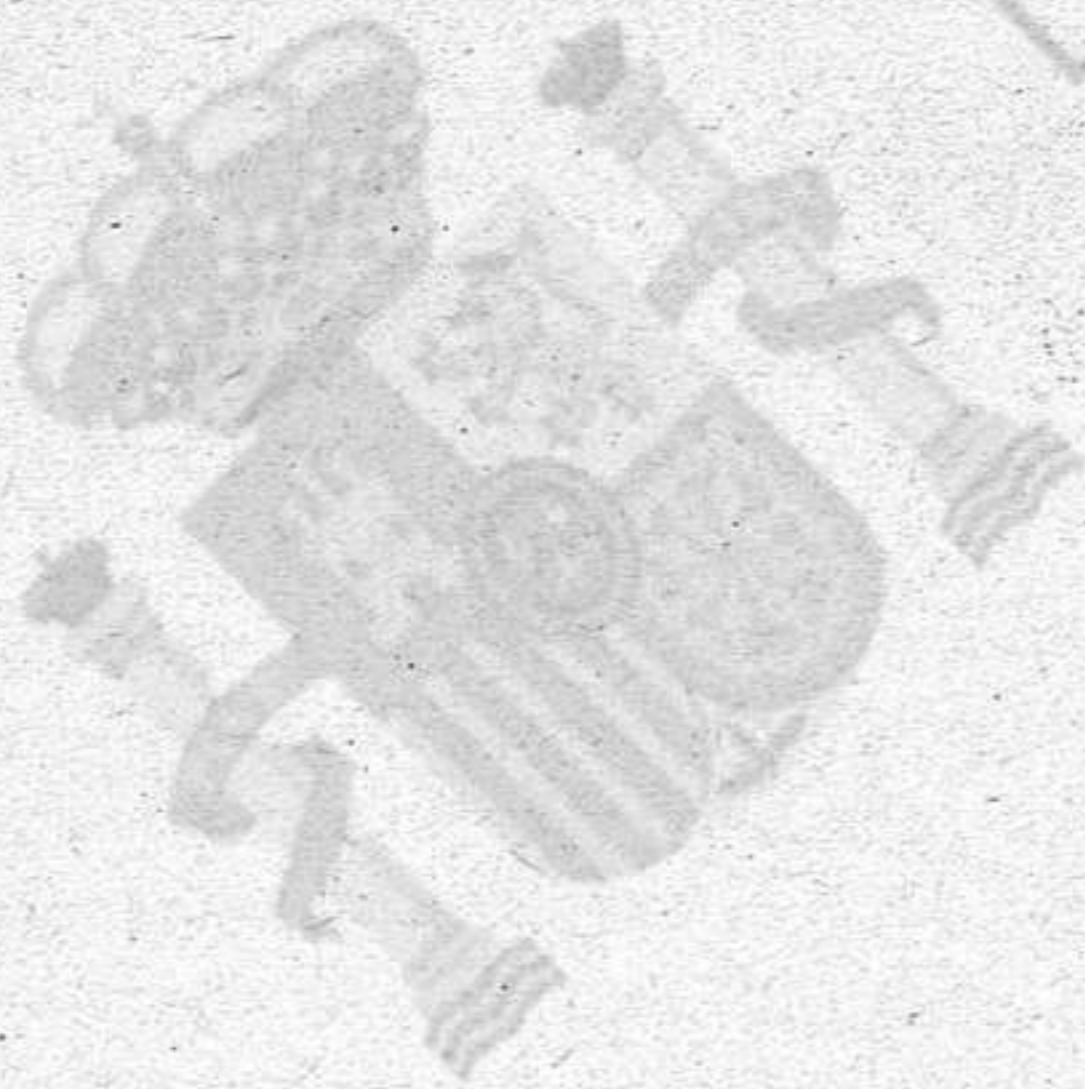
ssió la composició titulada DOL ETERN, que 's lo treball n.º 85 dels rebuts, y que no ha pogut esser objecte de distinció per aquet motiu, conforme á lo disposat en lo cartell del Certamen.

Indicadas quedan, á la lleugera, las composicions distingidas. No duputo que si ha sigut acertada la nostra obra la sancionaréu expontáneament, aplaudint com se mereixen las inspiradas produccions dels escriptors qu'han acudit á n' aquesta palestra literaria, no per cap egoisme ni ambició mesquina, sinó moguts per l' entusiasme noble y desinteresat del que lluyta per un ideal.

HE DIT.

MINISTERIO
DE CULTURA

PREMIO

de

S. M. LA REINA REGENTE

Anyoranses de Cel

por

D. PEDRO PALAU GONZÁLEZ DE QUIJANO

Senyor ; l' ànima tinch enamorada
del bes encisador de ta mirada ,
tota dolçó de mel ;
y ab l' afany que jo 't cerch , plé d' esperança ,
lo pobre cor se 'm migra d' anyorança
de mos amors de cel.

De tú la vida reb y ab tú s' inspira ,
eixa ferventa y armoniosa lira
del sentiment en flor ,
qu' á cada instant que dlms lo pit palpita ,
es qu' en secret hi vá deixánt escrita
nova cançó d' amor.

Si es má d' un àngel que les cordes polsa
jo no ho sé pas ; mes, sent la veu tant dolça ,
potser un serafí
vegent l' orgull humá que 't causa agravi ,
penyora d' humiltat , pel desagravi
lo meu cor escullí.

Quán felís, si aixís fós, l' ànima mía!
Jo 't cantaré, mon Deu, de nit y día
sens enmudir jamay ;

oferinte per tots sant homenatge:
 pel qui es ingrát, per 'quell qui 't fá l' ultratge,
 per qui no 't canta may.

Y será lo meu pit un santuari,
 'hont el meu cor, ja lira ó bé incensari,
 y en santa adoració,
 t' aixecará amorosa y solitaria
 perfumada ab l' encéns d' una pregaria,
 la mística cançó.

Sagrada melodía de un psalteri,
 que 'n cada vibració guarda un misteri
 tant pur com infinit;
 el ángel de la Fé, nota per nota,
 las vá inspirar; y cadascuna brota
 d' un bes de l' esperít.

Enamorat d' amor l' ánima 'm plora;
 no sé si de tristesa ó que s' anyora.
 Vullas dirme, Senyor;
 ¿la llágrima primera de rosada
 es, quan plora del sol enamorada,
 d' anyorança ó tristor?

Com que l' ánima 'm viu de nova vida,
 de tristor y anyorança es la ferida
 que 'm fá gosá y patí.....
 Poncella me n' han fet de rosa vera,
 per esclatar en plena primavera
 y al raig del sol diví.

Ja ronda 'l tronch el papelló y l' abella,
 les bodes festejant de la poncella
 que marida ab la llum;
 al ventijol segretejant la nova,
 que 'n son cálzer un niu de mel s' hi troba
 y un altre de perfum.

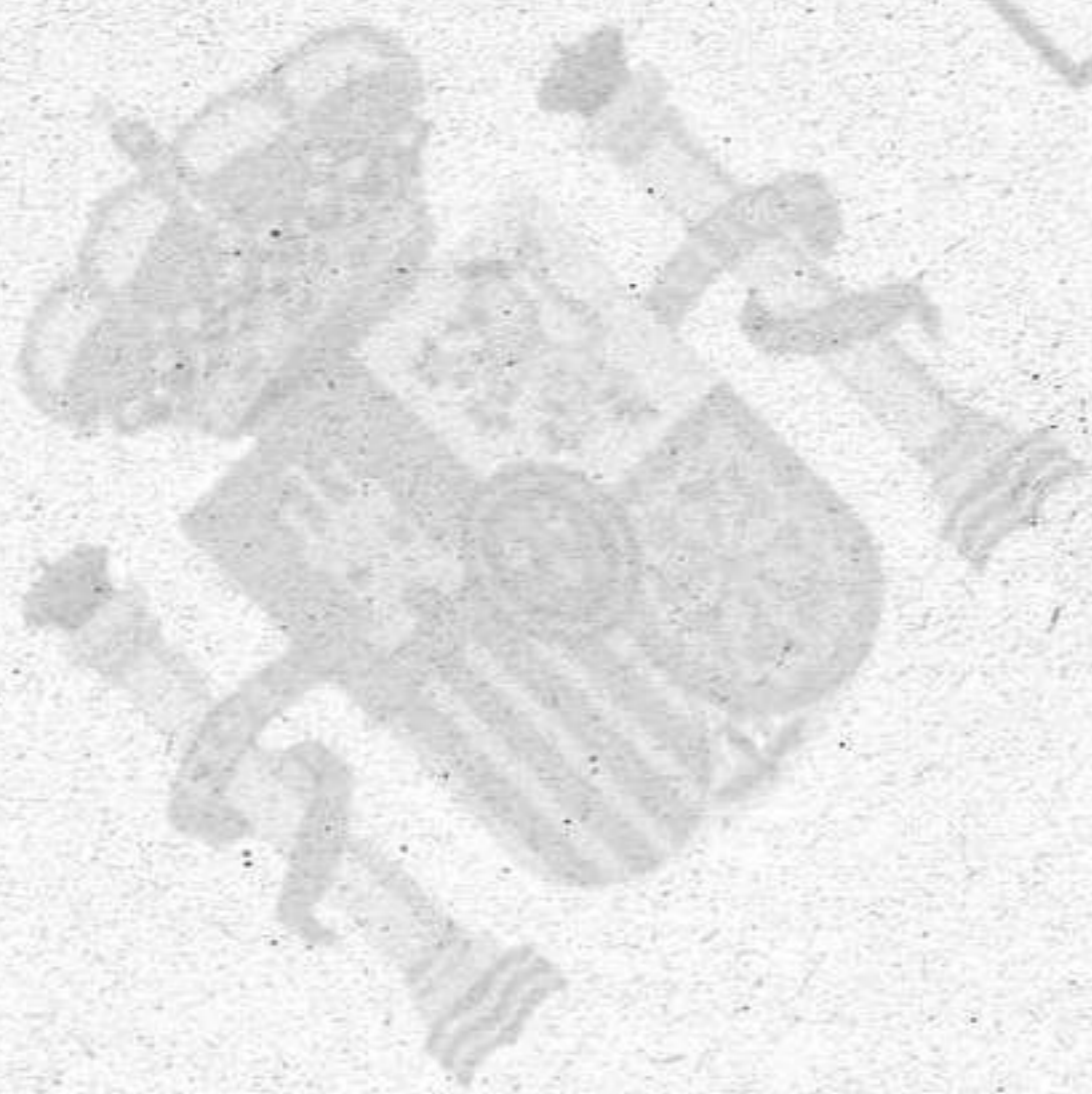
Lo missatge han rebut ses companyones,
 y mils d' aixáms y vols de papellones
 batént ses ales d' or,
 esguardan aquell jorn de benaurança
 en que 'l perfum de Fé y mel d' Esperança
 destil-lará la flor.

Y ab sant dalit, una per una, totes,
del primer flayre á les darreres gotes
escamparán arréu.....
La flor de Caritat qu' has benehida,
Senyor, es d' un roser que fá florida
dessobre del Cor teu.

,
De la vida d' amor, poncella - rosa,
mon ánima reviu y en ella gosa
sens pena ni rezel;
mes ay! que mentres canto nit y día.....
l' amor que 'm dona goig y es vida mía.,
té anyorances de cel.....!

MINISTERIO
DE CULTURA

I ACCÉSIT

al premio de

S. M. LA REINA REGENTE

Al Cristianismo

ODA

por

D. ANGEL DEL ARCO MOLINERO

LEMA : Tu es Petrus.

Tu no puedes morir. Aunque atrevida
la iracunda impiedad tu frente abate ;
aunque el error cobrando nueva vida
contra tus plantas se revuelve y choca ,
tu no puedes morir en el combate.....
¡tu eres gigante roca
que desprecias del mar el rudo embate !
Por rauda torbellino levantada
crece y crece pujante la oleada
con tan recio furor , que ya parece
la roca hundida ; pero en un instante
el furioso huracán calma su vuelo ,
el mar se rinde , la ola desaparece ,
y tu levantas tu cabeza al cielo !
Tu eres dogma de Aquel que dió á los mundos
al moverlos con hálitos fecundos ,
leyes eternas , vida perdurable.....
Tu misión es suprema , es inmutable ;
marcado está tu rumbo y tu destino.....

¡Cuanto intente oponerse á tu camino
caerá trocado en polvo deleznable!
Roma la invicta, la soberbia Roma
que ébria de triunfo las naciones doma
y venera á cien dioses inmorales,
cayó á tus piés. Sus ídolos impuros
con su corte de augures y vestales,
de falsos vaticinios y conjuros,
rodaron de sus altos pedestales:
y no bastaron á evitar la ruina
de aquella podredumbre aterradora
ni á demoler tu imperio soberano,
de un Nerón la venganza asoladora,
el terrible furor de un Diocleciano.
Atletas de la fé, por tus verdades
sucumben mil egregios campeones;
su muerte asombro fué de las verdades,
su gloria es el honor de las naciones.
Y cuando por doquiera combatido
pareces sucumbir en cruda guerra;
cuando ya tu poder juzgan hundido,
y con firme valor jamás creído
has sembrado de mártires la tierra;
renace entre las brumas del Oriente
de dulce paz el iris peregrino,
y de tus glorias paladín valiente
la santa Cruz levanta Constantino.
Pero el combate se reanuda airado
con más encono, con mayor rudeza;
el error se revuelve proclamado
por cien lenguas impías
y álzanse contra tí las heregías
negando tu grandeza.
Mas todo error ante tu imperio cede:
De Manes, de Marción y de Montano,
de Ebión y del Apóstata Juliano
nada el encono puede,
y se funde á tu luz la falsa ciencia
como enjendro infeliz de la demencia.
Aún te asestan sus dardos infernales
Arrio el soberbio y el falaz Nestorio;
aún te combaten con delirio insano
Pelagio, Eutiques, Sergio y Prisciliano;
péro triunfan al fin tus ideales;

pierde el error su orgullo transitorio,
y otra vez brilla tu esplendor fecundo
con divino fulgor que asombra al mundo.
De aquel triunfo debido á tu nobleza
brotó espléndido el germen de grandeza
con que al orbe admiró la patria mía;
que al abjurar por siempre la heregía
tendiéndote su mano soberana
el noble Recaredo,
surgió de los Concilios de Toledo
al santo arrullo de la fé cristiana,
grande, potente la nación hispana!
Los genios de las musas y la ciencia
por tí formados y en tu fé crecidos,
al calor amoroso de tu esencia
cantaron tu grandeza enardecidos:
Isidoro y Orosio se levantan
como gigantes de la patria historia;
Braulio y Draconcio con su lira encantan;
Julián y Oroncio cantan tu victoria,
Ildefonso, Leandro y Florentina,
el Biclarense, Idacio y San Eugenio
te ofrecen con dulzura peregrina
las bellas flores de su noble ingenio.....
Y cautivando cetros y naciones
con la bondad de tu divina ciencia,
hinchidos de tu amor los corazones
triunfas en el altar y en la conciencia.
En vano intentan con orgullo artero
alzar una muralla en tu camino
el odio de Vicleff y de Lutero,
la impiedad de Servet y de Calvino.....
Tu fortaleza todo lo avasalla;
por tu propia virtud vences doquiera;
¡el herege desmaya,
y tu prosigues tu triunfal carrera!
.....
Tu no puedes morir. Fuiste creado
con una misión célica, divina,
y el blasón de tu fé fué confiado
por la suprema voluntad creadora
á una raza de todas vencedora,
á la raza latina.
De grandes razas árbitra y señora

extendió por el mundo tus creencias,
y fué por tu virtud extraordinaria
la fiel depositaria
de la verdad, las leyes y las ciencias.
Tu la hiciste doquiera triunfadora;
mas si intentó la fuerza aterradora
herir alguna vez su noble frente,
ella alzó tu estandarte reverente
y venció con la luz que en tí nacía,
á la raza procaz que la oprimía.
Siete siglos de lucha sanguinaria
contra el árabe infiel, no consiguieron
abatir la firmeza extraordinaria
que los hijos de España te ofrecieron.
Tu enseña misteriosa
en cien lides venciendo con fortuna,
abatió poderosa
el estandarte de la media luna;
y de victoria al estruendoso grito
fué otra vez tu grandeza proclamada,
coronando tu lábaro bendito
los gigantescos muros de Granada.....
Aún pretendió el infiel anonadarte
en lid cruenta, de la Europa espanto;
mas plugo al cielo la victoria darte,
y hendiendo su bajel de parte á parte
tu egregia Cruz le exterminó en Lepanto.
.....
Tu misión es suprema, es inmutable;
marcado está tu rumbo y tu destino;
¡cuanto intente oponerse á tu camino
caerá trocado en polvo deleznable!
Tu triunfo universal, tu gran victoria,
obra es de siglos, más será cumplida;
vencerás en la lucha transitoria,
y ante la Cruz la humanidad rendida
la paz del mundo cantará tu gloria!

II ACCÉSIT

al premio de

S. M. LA REINA REGENTE

Los Castells y el Campanar

por

D. FRANCISCO UBACH Y VINYETA

LEMA: No hi ha poder que 'l del
Etern vulneri

Galligáns per en mitg, en sas voreras
aixécantse una torra y un castell,
esquerdáts y malmesos..... com osseras
de dos gegánts atletas del temps vell.

Coster avall carréus y pedruscalla,
com si 'ls trigás de fondrers en l' oblit,
rodolan y s' estimban, llur mortalla
cercant abdós del mateix riu al llit.

La muda calma dels desérts que 'ls volta,
gela y atura 'ls debatéchs del cor;
en la tenebra de la nit s' hi escolta
de la petja del Temps lo sech remor.

Y com arbre corcat lo front inclinas
sentintse ála - caygut lo pensament,
que va ab piadós afany per las ruínas,
cullint recorts y dant sospirs al vent.

— Ja veus, díuli al Montjuích la Gironella,
mirantse l' un al altre enderrocárs;
ja veus al cap - de - vall la nostra estrella
de quin modo á la posta ha de colgars.

La hereva del meu nom que agombolada
pel calor maternal cresqué y florí,
ara ja gran y rica s' ha oblidada
d' hont treya lo llevat de son destí.

Per ella 'ls darts que contra mí llansaren,
rebatía als contraris ab orgull
y sempre en mí los gironíns trovaren
l' amiga llar que als tribuláts acull.

Dels prínceps quin amor fou sa grandesa,
guardiana vaig ferme en cent perills,
com una lleona de través estesa
en la gorja del cau hont vetlla als fills.

De gots, moños y franchs véyam somríure
á la escomesa, esperansada en Deu;
de ser cristiana, de ser noble y lliure,
bon agre 'n conseguí ab l' exemple meu.

Quant es y quant será potser que 'm dega
y avuy no té per mí un mot de consol.....
¡qui sab, ay, si demá ni 'l lloch conega
hont Deu volgué guarnirli lo bressol!

— Tal es, respón Montjuích, lo pach que dona,
oh Gironella, als vells, lo temps que som.
Lo qu' he fet jo per deslliurá á Girona
d' esse estrangera, ni per dirs té nom.

Y en va, també, los remoguts destrossos
del mur que per lo ferro quartejat,
ab sos despúlls terraplenant los fossos
com veterano inútil m' han deixat;

En va 'ls fers esboránchs de l' ampla bretxa
hont la victoria abrahoná á la mort,
gitant ab foch dels pits, més que ab la metxa,
lo ferro dels canóns al invasor;

En va desd' eixa altura fan memoria
que si ella es immortal m' ho deu á mí...
y m' endinzo en la tomba de la historia,
sense pena ni greu de un gironí!

La próspera fortuna satisfeta,
poch se 'n recorda d' agraquí 'l que deu
y ¡ay, si demá quí una catifa ha feta
de son penó, tornar l' estranger veu!

La santa independència tant volguda
per salvar, cap esfórs li será prou,
donchs quan la sanch ja sa brahó ha perduda,
fins l' heroisme cau al pes del jou!

— Ni pols quedi de mí si aixís un día,
esclama Gironella, hagués de ser
ó plegáts ella y jo y l' estrangería
á tomballóns ens arrossegui 'l Ter.

— Y á mí derrera qu' un volcá m' ensorri,
afegeix Montjuích, y ab dolls de foch
del que siguerem fins la sombra esborri,
perque may més se 'n fassa esment en lloch.

Lo toch del Pare Nostre la campana
deixa llavórs sentir d' allá 'l cloquer,
com si digués: — ¡Ay de qui al mon s' ufana
de lo que fou, del qu' es ó 'l que pot ser!

No hi ha poder que 'l del Etern vulneri
y es sols sa voluntat qui fá ó desfá:
acluca 'ls ulls, y es nit l' ample hemisferi.....
arruga 'l front, y bruela l' huracá.....

Si un altre cop de las nissagas vellas
cal en llurs nets remoure los instints,
prou farán de Montjuíchs y Gironellas
lo coratge y la fé dels gironíns.

No es pas l' escut qui aguanta la escomesa
de la llansa enemiga en lo combat,
sino lo patri amor y la enteresa
del que embrassantlo als opressórs rebat.

La convicció arrelada de la idea
que, ni vensuda, de sa fé desdiu,
y com lo Martre august de Galilea,
al poder de la forsa sobreviu!

Calléu y donchs, calléu, que no us pertoca
de temórs ni recansas fer esment;
qui per los que han sigut á pregar toca,
sab també aixecá 'ls rochs en sometent.

PREMIO

de la Excma.

DIPUTACIÓN PROVINCIAL

¡VÍA FORA!

por

D. JOSÉ PARADEDADA SALA

LEMA: *De casa.*

I.

¡Aixequéu lo sometent
Vehíns de Palau - Tordera,
Válgans Deu, quin daltabaix
L' escamot de soldadesca!.....
Don Antoni de Fluviá
L' han fet pres á casa seva.....
¡Reíra!... Baixéu tothom
Vehíns de Palau - Tordera!.....

Tremolan los campanars
Dels bronzos que hi balandrejan ;
Los corns aixordan la vall
Tot ressonant per las serras ;
Y 'ls pagesos esverats
Baixan boscos y dresseras
Ab la pica brandejant
Y l' arcabús á l' esquena.

¡Vía fora 'ls bandolers,
Cataláns d' aquestas serras!....

¡ Han entrat dins del castell
 Mateix que feras de presa;
 S' han befat de Jesucrist
 Al altar de la capella,
 Y han encés lo Sagrament
 Qu' alabat sía per sempre!
 ¡ Al castell tots los valents
 Que ningú 's quede endarrera!

Se sentí un respir de goig
 com lo panteig d' una fera;
 Y arréu la pica 's brandá
 Obrint esboranchs y esberlas.

II.

La capella del castell
 ¡ Quína tristesa de veure!
 Don Antoni de Fluviá
 Fermat de punys á la mesa,
 Guaytant la sanch de sos fills
 Que 's revolcan y s' ofegan.

La flama creix y s' extén,
 Glopejant per las finestras;
 Y 'l Sant Cristo del altar,
 Ab la vista tota oberta,
 Guaytava al cel, invocant
 La Justicia sempiterna.

—Mala gent del rey Felip,
 Va sentirs que 'l noble deya,
 Heu vessat la nostre sanch
 Y heu encés la nostre terra;
 Mes, ohíu, los assesíns
 Que jamay heu sabut véncer:
 L' esperit dels catalans
 Que ha mogut nacions y regnes,
 No 'l vessaréu, com la sanch,
 Ni l' encendréu, com la terra.

—Heu entrat á nostres llars

Com qui fos á casa seva;
Assesinéu nostres fills
Y 'ns ferméu las ganivetas;
Y 'us menjéu lo nostre pá
Com los lladres, que s' ho prenen.

—Mes jo us juro, malestruchs,
Per aquest Sant Crist que crema,
Que la sanch dels nostres fills
Será la vostre condempna;
Y quan vinga 'l jorn, que Deu
Fassa cumplir la Sentencia,
Vos la ventarém al front
Aquesta sanch qu' ara 's vessa.....

Va sentirse un cruiximent
Com d' un casal que s' esberla,
La flama s' aná extenent
Glopejant per las finestras.....
¡Y á fora riu que riurás
L' escamot de soldadesca!

III.

¡Vía fora 'ls bandolers
Catalans d' aquestas serras!.....
Y aquells bráus del montanyám
Ab l' arma que balancejan,
S' hi abocan com llams de Deu
Xafant pits y esberlant testas.

¿Reíra!.... ¡Petjéula bé
Aquesta gent de Castella;
Que 'ns la tornen de mal grat
La vida que 'ns varen péndrer!
A cada crit de desmay
Un bocí menys de cadena;
A cada badall de mort
Un glop d' ayre de la terra.....

.....

Y la flama del castell

Cargolantse famolenca,
S' engolia espategant
L' escamot de soldadesca ;
Lo Sant Crist carbonisat
Alsava la vista oberta ;
Ensemps l' ayre de la nit
Se 'n enduya de la terra
Las cendras del Sagrament,
Qu' alabat sia per sempre.

ACCÉSIT

al premio de la
EXCMA. DIPUTACIÓN PROVINCIAL

Lo Agutzil del Rey

por

D. JUAN MANUEL CASADEMUNT

LEMA: de l' infern li
diuben totas las boas, etz.

Per seguir los mals consells
que lo Comte - duch li dona,
paga ab oyts lo quart Felip,
lo que ab amors pagar toca.

Apar que dels catalans
conseguir la fí 's proposa,
segons trevalla lo Rey
perseguintlos á tot ' hora.

Més que soldats son botxíns
los que sas ordres imposan
y en comptes de portar pau ,
arréu l' extermini portan.

Fent escarni de las lleys
y dels privilegis mofa,
cauhen com llamps destructors
que matan tot lo que tocan.

No hi ha més dret que 'l seu gust ,

ni hi ha més l'ley que sa forsa :
no hi ha sagradas pera ells
vidas, ni hisendas, ni honras.

Lo poble, aguanta, sufrint,
y ofega sa rábia tota,
que en son pit va fermentant
y brollar sols ambiciona.

L' ayga mansa, ab rahó 's. díu,
que sol ser la més traydora ;
¡ guardat d' ella ; Comte - duch,
que l' anyell en llop se torna !

Novas dú un bon missatger
y son molt tristás las novas :
los soldats del rey Felip
van cap á Santa Coloma.

Lo poble allotjar no 'ls vol
perque sab ben bé de sobras
que lo mot, allotjament,
vol dir saqueig y deshonra.

Del Rey á la voluntat
son acatament no dona
y del extermini enfront
á resistir se disposa.

Seguint à son capitá
van compareixent las forsas
y va un agutzil del Rey
acompanyant á la tropa.

Es l' agutzil Monredón,
home de tant mala nota
que l' agutzil del infern
li diuhen totas las bocas.

Y 'l nom que li solen dar
molt bé 'l mereix per sas obras,
perque dels críms que ha comés
n' hi ha un enfilall en sa historia.

Al véure'l s' umplen d' esglay
tots los de Santa Coloma,
que consideran la sort
que ab monstre tal los pertoca.

Cercant refugi segur
creuhan del temple las portas,
las casas abandonant
al enemich que s' acosta.

Mira ab rábia en Monredón
com sa venjansa 's malogra,
que, amparantse en lloch sagrat,
lliures de sa fúria 's troban.

Pero volguent lo agutzil
deixar de son pas memoria,
mana las casas cremar
ja que no pot las personas.

Un patrici que, ab valor,
á son designi s' oposa,
per lo mateix agutzil
cau mort de un cop de pistola.

Corren llavors d' un plegat
tots los que 'n la plassa 's troban
cap á l' agutzil del Rey
y contra 'ls seus s' abrahonan.

Si es la lluyta desigual
ningú á calcularho 's torba,
si tenen armas los uns,
los altres valor de sobras.

Tot l' oyt que amagan los pits
en aquell instant desbota,
y en feras se han transformat
los fills de Santa Coloma.

Si 'ls manca ferro ó coltell,
no 'ls mancan brassos ni forsa
pera ofegar als traydors,
que mort y extermini portan.

En un extens camp de sanch
ben prompte la vila 's torna,
las víctimas y 'ls botxíns
ensemps la mort allí troban.

Pero del Rey los soldats
la fera lluyta abandonan,
que res aguanta l' embit
dels braus de Santa Coloma.

Y lo agutzil Monredón,
vegent la mort á la vora,
fuig y 's fica, esporuguit,
en lo primer lloch que troba.

Prompte la casa han cercat
los que venjarse 's proposan
y del Agutzil del Rey
ni 'ls prechs ni los planys escoltan.

A la casa pegan foch
que en flamas se consum tota,
y lo agutzil del infern
cremat al infern se 'n torna.

PREMIO

del Exemo Sr.

D. JOSÉ MURO CARRATALA

L' última esquadra

por

D. ARTURO MASRIERA

LEMA: ¿ No ha de haber
un espíritu valiente?
(Quevedo.)

I

Si passáu per Cadaquès
No hi veureu al Gil del *Batlle*,
Que enguany ha anat á servir
De mariner á l' esquadra,
A l' esquadra que á Madrit
En nom del rey ormejaren.
Si á casa 'l *Batlle* hi ha dol,
També n' hi há á ca 'l *Vinyaire*;
Puig l' Agnés al perdre 'l Gil
S' ens moría d' anyoransa,
Y aquell mocador brodat
Que al anarse'n l' hi donava
Si ab goig del cor lo brodá,
Ab llágrimes lo ruixava.

En Gil ab tres companys més
Cap á Roses s' embarcava;
L' escampavies que 'ls dú
sembla una au negre que aflayra

Carn de joves innocents
 Que la Mort té assenyalada.
 Al passar per Cala - Naus
 L' Agnés puja á la Miranda
 Li 'n dona 'l darrer adeu
 Y en Gil, en la nau, allarga
 Aquell mocador brodat
 Que com colometa blanca
 Va fugint ¡ay! mar endins
 Emportantse una esperança
 Y deixant lo cor ferit
 De l' Agnés de ca 'l *Vinyaive*.
 ¡Ay! del que passa la mar,
 ¡Ay! del cor que 'n deixa un altre!

II

Trenta mesos son passats,
 Remors de guerra sonaren;
 A l' altre banda del mar
 Diu que hi va la nostre esquadra,
 Diu qu' ella porta l' honor
 Y la gloria d' un reyalme;
 Diu qu' ha de aná á venjá ' afronts
 Y á fer reys del mar encara
 ¡Als que nó son ni senyors
 Del lleig orgull que 'ls inflava!
 L' Agnés passa jorns y jorns
 Plorosa sens ' rebre carta,
 La nau d' en Gil ningú sab
 Hont es, ni ahont anirá á raure.
 ¡De prometenses si 'n fa
 La pobreta enamorada!.,.
 La Mare de Deu del Mont
 L' ha vista pujar descalsa
 Y al Sant Cristo de Llansá
 Ha dut una nau molt llarga
 De suro da Massanet
 Gornida ab cintes morades;
 Es la nau ' hont té 'l promés,
 Que en la popa diu: *Vizcaya!*
 ¡Ay! del que passa la mar,
 ¡Ay! del que pert la esperansa!

III

La nau d' en Gil ha deixat
Les belles illes Canaries,
Quatre naus més van ab ella,
Al davant, la capitana.
Lo jovent de mariners
Diu qu' es la flor de l' Espanya,
Los suferts santanderíns,
Los sapats fills de Cantàbria,
Los de Galicia, 'ls Asturs
Y 'ls de rassa Catalana
Sabem prou qu' han de morir
Pe 'l que contan uns y altres
Navegan de nit y jorn,
Contra qui van, poch qu' ho saben,
¿Si l' enemich es á dins
Perqué cercarlo ab coratge?
L' enemich es sobre 'l pal
Hont la bandera arbolavan,
Es un drap groch y vermell
Que es bandera d' una rassa,
Que, per perdre un continent,
També hi vol perdre una esquadra,
Qué té uns capdills tant valents
Que han dit més d' una vegada:
« Qué sabrán matá 'ó morir.»
¡Y... que no han fet un, ni altre!
¡Ay! del que passa la mar
Y va á la mort sens llohansa.

IV

Passan jorns sense carbó;
Alguns resan, ben poch cantan,
Y á dintre un port han caygut
Com l' aucell dins la llassada.
(Si 'n sortirán prompte ó tart
A Madrit diu qu' ja ho saben.)
Un matí qu' ho van provar,
A n' els crits de *Visca Espanya*,

Dotze naus com uns castells
 Ab banderes estrellades
 Un infern en remolí
 De ferro, foch y metralla
 Los hi han enjega't á tret,
 ¡ Donantlos vint brasses d' aygua
 Per enterrarhi l' orgull
 Dels cridaners que 'ls enviaren!
 Aquell drap groch y vermell
 A les platxes antillanes,
 Sense gloria y sense honor,
 Després... tot sol s' arriava.

L' enemich poch hi va fer,
 (Quasi tot fet l' hi donaren!...)

Les naus d' Espanya á l' areny
 Mitj cremades, s' estellaren;
 Los almiralls y patrons,
 (Menos un,) tots ho contaren,
 Les naus son urnes no més
 De ferro y cer, esberlades,
 Varades en los sorrals
 D' aquelles desertes platxes,
 Voltades per los taurons
 Y les aus negres que aflayran
 Los cadavres que hi ha á dins
 Y 'ls que la mar retornava;
 Y entre ells, un, que un mocador
 Brodat y blanch, mostra encara
 Ab los punys closos y enterchs,
 ¡ Y qu' es en Gil de ca 'l *Batlle!*
 ¡ Ay! d' aquell que no creurá
 Que eixa fou l' última esquadra!...

ACCÉSIT

al premio del
EXCMO. SR. D. FEDERICO RAHOLA

Rondalles per la menuda

por

D. N. GARRIGA

LEMA: Del meu avi.

A MON AMICH LO RNT. DR. D. JOSEPH DACHS, PREBRE.,
vicari del Sr. Bisbe de Vich lo Excm. Dr. D. Joseph Torres y Bages

I

— ¡Felix, Felix, un dragó, un dragó!... — xisclava 'n Tianet, el meu germá tot aprenseguintlo ab l' escombra.

— No 'l matis, coy, no 'l matis!... — li vaig cridar correnthi per agafarlo ab les mans, com que, no me 'n feyen gota de pó 'ls dragóns...

El nostre avi, quan va atalayarse de que 'ns arranpinyavam per la finestra, ja s' ho va maliciar tot seguit que 'n feyem alguna de les nostres, y 's va alzar de sa cadira de braços y xino-xano tot arrossegant els peus y son bastó -crossa se 'ns atansá plantantse allá al bell devant nostro, y, — *quid queritis,*? va xampurrar, com que, encara 's recordava de quan estudiava per frare, y afegí tot seguit la traducció de la llatinada, — ¿ qué feu y que busqueu per cí?... — ¡Cá, no pa' res, avi, no pa' res. Aquí que, se 'ns ha enredat un cordill de la grúa, y ara no le 'n podém treure, *me-casum (am) Judas!*...

Pró l'avi, que 'ns coneixia prou per entremaliats y embusterassos, no 's va moure quedantse allà al devant inspeccionant y observant les nostres maniobres. Tan varem atormentarlo al pobre dragó refugiat en son amagatall, qu' al últim va sortirne furent per tornarse á escondir en una clivella dels finestróns, y 'n Tinet més amatent que jo 'l va aixarpar ab les mans, pró com li va fer por, se li escabullí, no més quedantse ab la cúa de la bestiola.

— Ja 'l tinch, ja 'l tinch!! ¡Macatxis; no més la cúa! ¡Mírala, mírala com balla al palmell de la má!... — cridava rient com un ximple.

Llavors, l'avi, ab un gestó amenassant, arrugant el front y juntant les selles en una sola, ens maná baixar tot seguit, y 'ns hauria recompartit alguna voléya á no esser l' hora de surtir á acompanyarlo á la font de la verneda.

Pel camí, encara ab el front arrugat y les selles juntes, nos endossá 'l següent quento, alusiu al mal acte que haviem fet, d' aprenseguir un animaló tan ignoscent, tan inofensiu y tan útil per altre part com era aquell, y ho son tots el dragóns.

L' Avár

Diu: « Veus aquí qu' una vegada era un vell pagés del seu poble, (á qui éll meteix havia conegut molt) el més rich del Vallés y 'l més avar del mon. Tant ho era d' avar que, primer que treurer del bòssot una malla, s' hauria fet arrancar los poch's caixals, que dich caixals, les úniques dents qu' encara conservava; y per xó ningú 'l podia veure ni dragar.

Més de cent vegades, alguns del poble havien intentat d' anar á palparli les unces per robarlashi, pro, may se 'n decidiren; perque aquet-vell, mal vell, en tenia un fill qui semblava metex qu' un gegant, d' alt y fornit, corpulent com una soca de roure, una barbassa de boch y uns ulls que lluhien com els dels lleó, y esferehien no més de veure, ab una grapa y brahó capás d' estrangular y espremer un home com si fós un rahím ó una esponja. Y era per xó, que no se 'l coneixia més que pe'l motiu del Valent. Mireu si 'n era de bon valent que, quan anava á bosch, no calia pás endursen bous ab carreta, ni ases ab bast, qu' ell tot sol, en feya mellor feyna pú. Los costals de llenya, per feixuchs que fossen, se 'ls feya encimbellar uns sobre altres á l' esquena y espatlles, y les soques dels pins, á sota les aixelles, á bells feixos com si portés escarrotxes de blat de moro. Y per xó, per aquest monstre de força, encara ningú s' hi havia arriscat á robar les de *perruca* que en plenes gerres y olles deuria guardar l' avar en los sellers y soterranis.

Pro, vetaqui que, un dia, el Valent se 'n hagué d' anar molt lluny del poble, á cobrar diners, y aquell dia son pare s' havia de quedar tot sol sens companyia d' ánima vivent.

Al vespre, l' avar s' hi moria de por per aquella casassa tan gran com un convent. Un cop s' hagué ficat all llit, se li acut aquesta ideya; « si ara 't vinguessin á robar, te voldrien matar els lladres, y com tothóm sab quin es el quarto hont dorm l' amo y quin el quarto hont dorm el fill, si m' adormís aquí, batúa, massa t' hi trobarien, » y se 'n aná al quarto del seu fill que com n' era fora, ningú aniria á buscarli. Mentres se 'n despullava, te 'n veu un dragó á la finestra, y ell, oydá, no va esquivarlo pas, que, si hagués gosat fins li hauria fet una manyaga, porque sempre li havian plagut les besties de poch cost y fácil mantindre. Y confiant qu' aquell irracional li agrahiria al seu modo la benevolença qu' ell li havia demostrat no esquivantlo de l' arcoba com generalment fa tothóm, se ficá al llit y no trigá gayre á adormirshi; com que la bona companyia d' aquell animaló li havia fet perdre tota la por.

En sent á mitja nit, véusels aquí 'ls lladres probehits d' escales y cordes y eynes.

Com que 'ls lladres sabien pla be que 'l Valent era fora, y al seu quarto no hi dormiria ningú, van comensar la feyna, atracant les escales á la finestra del Valent.

Y colps d' escarpa va, y colps d' escarpa vé, y com s' hi afanyaven, porque la lluna plena queya á la posta y aviat quedarian sense claror; y que sacajar tota la casa y matar al vell avaro era cosa de tasca llarga.

El dragó que hi tenia son niu en los junts de les pedres de la finestra, s' esquitllá cuyta corrents cap dins de l' arcoba á espiarho al amo que dormia tranquilament. ¿Sabéu com va ferho per deixondir!?' donchs va ferho remenant son cuót en una orella del vell, qu' ai sentir aquelles pessigolles se despertá esverat sens atinar ab el dragó, ¡que es cas!, y llavors s' apercibí del dringar de les escarpes que furgaven allá á la finestra, com si descalsessen la valenta rexa de ferro. Ab tot y ser tan vell no va titubejar, d' un bot salta á terra, pren coratjós la destralassa que penjava á la capsalera, y obra de bat á bat la finestra. L' un dels lladres al veurers sorprés per l' amo ab la destral enlayre, va rodolar ell y l' escala, quedant l' altre per breus moments, penjant ab la má aferrussada en la rexa, ab uns crits que feya!... y lo avar, d' un cop de sa desatralassa li va llevar en rodó la má, y 'l lladre va caure daltabaix á fer companyia al altre.

Satisfet llavors l' avar de sa feta y son acert y valentia, torná á barrar la finestra, y va encendre 'l llum. Y quan se ficava al llit, te 'n veu un dragó que alegre ballava sa cua demunt lo coixí, y llavors, tot va espli-

carsho. que, devía la salvació de llur vida á la pobre bestia que, en mostra d'agrahiment de no haverla esquivada de l'arcoba aquell vespre, ara l'havía despertat quan perillava la vida del seu amo.

Y heu de saber que no solsament lo lliurá de la mort, si que també del robo de llurs riqueses, les que casualment, guardava en grosses geres y olles replenes de *baques roges*, aparedades en la gruxuda paret y al peu de la finestra. Per xó era 'l quarto del Valent, son fill, perquè era qui millor podia guardarles.

Y d'allavors ensá, va convertirs l'avar, retorná tot lo qu'havía furtat dels seus pobres pagesos, y feu molt grosses caritats als mendicants y menesterosos.

Vetaqui un gat.
Vetaqui un gos...
Lo quento está fos!»

II

Y com el camí de la font era molt llarch y estava posat á narrarnos quentos de la seva cullita, y á nosaltres nos agradavan be prou, nos ne contá dos més que son: « *La mort del meu avi* » y « *El cástich del crema rates*; »

La mort del meu avi

Diu: « A casa 'ls meus avis, quan jo era petit, petit com vosaltres, recordo que hi tenían un niu de rossinyols engaviat; la gavía era penjada en una finestra venint á esser la més alegre distracció del meu pobre avi (q. d. e. p.) qui des sa cadira de braços, sempre les veyá, á les pobretes velles quan veníen á dur becada als seus fills, qui obrien les boques enlayre piulant y botien alegres ses aletes aborrisolades.

Jo llavors, els atormentava sempre als aucells; no me 'n sabía estar; y fins á casa qu'ho sabían sempre me renyaven, y fins algún día me 'n havien donat alguna castanya.

Veya algun aucell parat, ¡cop de terrós! D'aurenets que venían á niuar per les parets de casa, si 'n vaig desgraciar; ¡que Deu no m'ho tinga en compte! Poch hi havia pensat may jo, que algun día pogués ma-

tar á la vella dels rossinyolets captius en la gávia. Y va esser aixís. Un día, no recordo d' hont venía, te 'n llambrego un rós aucell que botava pels rebólls del caminal, jo que sí, que sempre n' anava provehit de pedres y de terrosos, vegentlo tan manyach que 's deixava apropar molt, ¡zás! me li etgego ab tota la furia y sens guinyar un roch, y me 'l toco; li van caure moltes plomes, pro 'l pobret aucell, ferit y tot, volá no se pas cap ahont.

Al vespre, quan vam ficar l' avi al llit, es sentien piular els rossinyols per defora la finestra qu' era closa.

A l' endemá, reparant mon avi que les velles no compareixian may á la niuada, éll que 'm crida, y 'm diu: — Sembla que ja 'ls han aburrit les velles... — Vaig héure la gávia y á dessota d' un saltadó hi havia un munt de plomes rosses. Quan lo vaig treure, desseguit lo vaig conixer al bonich y manyach aucell de ploma rossa que 'l dia avans vaig mal-ferir d' un cop de pedra. Pobreta aucella; encara duya en el bech ensangrenat un petit insecte per pexer als seus fills.

Quan mon avi va adonarsen, prenémel de les mans, enutjat contra mí va tartamudejar: — ¡Ingrat; dolent; pervers; salvatge!... ¡Tú, tú! has morta d' un cop de pedra!... ¡Mal cor; súrtem del devant!... — y al dir aixó, ab la cara tramudada, groga, les venes inflades, y 'ls ulls entelats y lla grimosos, de les mans baubes y tremoloses li va caure als seus peus l' aucella morta.

Jo penedit, prou vaig escusarme, y vaig demanarli perdó besantli les mans fredes y rugoses; prou vaig prométreli no tornar may més á pedregar als aucells; pro no va escoltarme, ni 'm volgué may més al seu costat á ferli companyia.

Per acontentar al avi, vaig fer tot quan vaig poguer per véure si encara salvaria 'ls petits rossinyols orfanets de mare, més tot va esser debades. que s' anaren morint tots sis, piulant d' anyorament y gana. Tots se van anar morint, l' un dessobre l' altre, dins d' aquell niu fret; dins les presoneres rexes d' aquella gávia verda, ab un piular trist... tan trist, que, feya llástima y trencava 'l cor.

Y com si 'l trastorn de la mort de l' aucella, hagués agravat la malaltia y accelerat la mort del avi, que al endemá ja no 'l van llevar del llit, com altres dies, y no van trigar gayre á tocar per éll les campanes son toch de mort, y portarlo en el fosseret del poble. — ¡Pobre avi!..... »

III

El cástich del crema rates

«No 'n volgueu pas més de gatzara al carrer quan á ca 'l matalaser etgegaven al vespre les rates enceses. El xicót del matalaser, d' uns nou anys, es tornava beneyt d' alegria quan sabia que en les trampes ó rates qu' havien parades per la nit, s' hi havia fet cassera.

Quan venia entrada de vespre, la brivalla omplia 'l carrer, aixordant-lo tot ab los seus crits, esperant l' hora de la funció.

Surtia el xicót del matalaser ab la ratera, hi abocava per demunt la llauna del petroli y un cop les havia ben arruxades, encenia 'l misto y calava foch á la bestia, que surtia encesa, com una flama, corrent com mal esprit. com foch-follet per entre les cames dels xavals, y per sota les faldilles de les mosses que esporuguides fugien xisclant y rient com unes boges, fins que, la pobra rata s' aturava á mitj carrer, pernejant, y acabantse de rustir.

Y aixó era de cada dia.

Pró, com Nostre Senyor també troba cástich corresponent á costums tan barbres com les de matar les rates d' aquesta manera, en lloch d' aviar-les als gats, que per aixó Deu va crearlos, miréu també com sapigué castigarlos un dia.

Aquell vespre 'n tenien tota una raterada plena, y eren unes rates grosses com llorigóns. Va venir l' hora de sempre; los brivalls s' esperavan. ¡Aquell vespre si que hi riurien força ab cinch ó sis rates com aviarrien plegades!...

Un cop van aviarles, ¡minyóns! ¡cames ajudeume!... totes sis, com si s' ho haguessen dit y determinat dins de la ratera, en lloch de pujar carrer amunt á fer cridar y riure les noyes porugues, van entrar-se á la botiga del matalaser, sens que les poguessen assolir ningú.

— ¡Valgans Deu! cridava desesperat l' amo, ¡valgans Deu y Sant Antoni si s' haurán amagat dintre 'l magatzém de la llana!... ¡Estém perduts, perduts Mariagna!, deya á sa muller tot recurrent y escorcollant la casa.

No 'n van trobar ni una, ni sisquera el rastre. El xicot se desesperava. En sent molt tart, no vegent cap indicati ni senyal de foch, després d' haver recorregut la botiga, rebostos, magatsems, y tots los recons y reco-

nets de la casa, es decidiren anar a dormir, y, « santes pásques que no haurá estat res! »

Pró al cor de la nit, vetaquí 'l foch arborant la casa. Feya esgarrifar sentir los crits dels amos que surtien pels balcons y finestras esgargame-llantse — ¡foch... foch... socórs... foch!... — y gent de tot el poble, qui ab galledes qui ab paroles, els del sometént; les campanes de la parroquia cridant á aussili; y escopetades; y 'ls crits de 'ls pagesos valents que demaven aygua y sorra; colps de magalles pel carrer y vinga cabassats de terra; pró, qui es capás d' ofegar 'el foch d' una casa plena de llana? Alló semblava un infern; el fum vermell, y les flamasses que surtien llengotejant, rebentant les portes y finestres; les parets y sostres cruixien; els plors y desesperos dels amos, y de la canalla del carrer que 's creyen lo día final del mon...

Els amos, per la Divina Misericordia, van salvarse després de molts traballs y penes, que 'n poden donar gracies á Deu; pro, la casa, el magatsém, la botiga, lo parament, les joyes, el moviliari tot va quedar en un munt de runa; fins les pedres van convertirse en *caga-ferro*.

Y veus aquí, com Deu va castigarlos. ¿Qui 'ls ho havia de dir que calant foch á les rates, aquestes, un dia 'ls tornarían 'l cambi!...

y, á darrera la porta hi ha un fus,
acabat amen Jesús... »

IV

— Noys, ja fan alguns dies que sento un grill per aquí á l' exida?...

— ¡Ah, es el grill d' en Felix, avi, es el grill de 'n Felix!... — va xàrrar lo bocanióll del meu germá.

— Que dius?... ¿de 'n Felix?... ¿Que te un grill en Felix?...

— Si avi, te un grill que, va cassarlo, y cria á dins d' un canut de canya, y per menjar li dona una fulla d' enciám...

— Ara metex vull que 'l engegues, aquí al meu devant! — me va dir l' avi cremat, y ab tó de reny. — No ho sabs encara prou, que, no vull que ni tú ni l' altre toqueu cap bestiola sens permís del avi?... ¿Que, t' agradaría que t' hi tanquessen á tú dintre un canut de canya ab una fulla d' enciám per tot menjar?... — Y vaig donarli la llibertat.

Després de resat lo Sant Rosari mentres preniem la fresca asseguts al pedrís de l' era, y en tant aquell grill se desfeya en alegres passades allá

aprop nostre com si donés les gracies al bon avi, aquest, nos contá la present rondalla, curta, pró que, venía á tom.

Lo cassa grills

Díu: "Qu' una vegada en el seu poble hi havia hagut un bailet, que tota la seva fal·lera durant l' estiu, consistía en cassar grills y solzament grills; y també 'ls mantenía en canuts de canya, tal com valtres ho havia fet ab aquest.

A casa seva semblava un criader de grills presoners que acabaven de moríseli anyorant el sol y la llibertat quan no 's morían per descuyt y dexadesa del baylet.

Venia a ser, una verdadera plaga exterminadora d' aquestos bonichs y cantayres escarabatóns. Fins hi va haver un any que se 'ls trobava á mancar y tot que, feya llástima. No se 'n oía cantar ni un per remey.

Y per xó, ab tot y tenirne á casa seva plena. la seva delera no era altre que, cassar grills y més grills. ¡Tot el día rodant per les quintanes!

Y cerca que cercarás y escorcolla qu' escorcollarás, no 'n trobava cap enlloch. Per últim, tan buscar y tan buscar, un día 'n troba un, y, au, vinga la palla, y burxa que burxarás el cáu. Y 'l grill no sortía may. Y com que no tenia altre feyna, y era de molta paciència — Aixó ray, tú 'n surtirás una hora ó altre — anava dihent, tot asseyentse á terra, al pich del sol y burxant y remenant la palla á dintre 'l cáu. Tan li trigava á surtir que, éll va perdre la paciència, (cosa extranya), y enrabiát, va ficar un dit al cáu per esclafar el grill á dintre y malmétreli 'l níu, quan véusaqui que ficarhi el dit y tréurel va ser tot hú. Y fillets meus, en comptes d' esser un grill com se creya, va esser una monstrosa aranya de bosch, que llurs cáus fets á terra s' identifícan ab els dels grills, y aquella aranyassa de cames curtes, gruixudes y peludes, d' esquena cendrosa y ventre negre, se li va aferrussar al dit. El baylet d' un revés qui sab ahon la va llensar, pró, ja li havia fiblat al dit. Y tots els remeys casuals ab que sos pares li cuidaren, el dit se li va cangrenar y fou precís llevarli, y d' aquell sust va anar decandintse y perdent la salut que may, may més feu res de bó. „

— ¡No hi va volguer tornar may més, nó, á enquietar als grills!...

V.

Y com feya de tan bon pendre la fresca, l'avi engrescat ab els seus quèntos originals, y veyent la devoció ab que l'ateníem y escoltavem, nos en contá tres altres més, encara que eren per les noyes. Veusaquí 'ls noms dels tres: *La camosina*, (poma); *La mala creyenta* y *La Rosari*.

La poma camosina

Díu: «La Mundeta era una noyeta creyenta y bona minyona com sa mare, qu'era una pobre viuda, sens bens ni fortuna, que 's guanyava 'l pá fent d'escarrás, avuy rentant y passant bugada per fulana, demá anant á segar pels vehíns, ó á cullir rahíms, ó ha herbejar.

Veusaquí que la pobreta viuda, un día va sentirs malalta y s'enllitá. La malaltía va esser llarga, y 's van acabar los pochs quartos que tenia arreconats. No tenían altre conçol que 'l conçol de la santa esperança, de que 'l bon Deu se 'n apiadaría. No hi havia altre remey que la cristiana resignació.....

Veusaquí la Mundeta, se 'n aná vers á la iglesia, á encomanarho al Sant Patró del poble, qu'era Sant Roch. Li va dir, que á sa casa eran tan pobres, tan miserables, que tenia malalta sa bona mare, y no hi havia ni un quarto per portarli un metge, ni pels remeys, ni per un tros de pá..... ¡Gloriós Sant Patró, ajudeunos!

Quan va surtir del temple, tot caminant cap á casa, va veure, anar devant seu, pel mateix camí un pobre vellet que, feya una llástima, era un peregrí ab l'esclavina plena de petxines, ab medalles y creus de llautó, lo gayato y la carbasseta y seguit d'una gosseta magra y lleganyosa... Y vetaquí que, d'un sarró que duya tirat á l'esquena, li va caure al camí una poma camosina, y éll, no se 'n adoná tan solament.

La noyeta ab quina alegría la va cullir y se la desá en el devantal, y ab quin content la portava á casa seva y la donaría á sa mare, qui, potser ja l'esperava neguitosa aclofada en aquell llit, dintre d'una arcoba fosca de parets negreses y humides, com si ploressen de veure tanta miseria.

Pró, quan n'estava més joyosa y més enamorada d'aquella bella troballa, d'aquella poma grossa, vermella, macissa y assahonada que, deu-

ria tenir tots els gustos, llavors, ne va tenir una llástima d' aquell vell, que, potser seria lo mellor que portaria de dintre son sarró apedassat pró molt net, y després la buscaria y se la trobaria á mancar. Ella que sí que, avans de trencar de camí y empendre lo viarany de caseva, me l' atura y li díu: — Bon home; miréu, vos ha cayguda aquesta preciosa camosina del sarró, sens que vos n' haguesseu esment, com que jo la som recullida y he pensat qu' ereu molt pobre y os la trobariau á mancar, vos la torno. Y més contenta la Mundeta d' aquesta generosa acció que no pas si s' hagués enduyt la *camosina* per sa mare, lleugera y aixurida com perdigayna, se 'n arrivá á caseva, y pel camí s' anava dihent la bondadose-ta minyona: — ¡Alabat sia Deu! ¡alabat sia Deu! — ab les manetes replegades candorosament sobre llur pit, y la mirada llagrimosa fixa al cel blau, com si fos una santeta.

A la tarde, ella va rompre una guardiola que 'n tenia, y hont y guardava 'ls dineróns que 'n treya d' anar á buscar cargols pels márgens, y bolets per les montanyes, y maduxes pels boscos; y aquells dineróns eran per comprarsen espadenyas. troques de gruxut cotó blau, y les agulles per ferse 'n les mitxes.

Dins de la guardiola hi van haver molt pochos quartos, y se 'n aná camí del poble per comprar quelcom de menjar per sa mare, y per ella.

Hi anava tan contenta, que, tot corrent pel bosch, s' entrabancá ab les descolgades arrels d' un arbre, y 'ls diners li fugiren de les mans, y 'ls va perdre. Prou va buscarlos y rebuscarlos de farigola en farigola, d' argelaga en argelaga que tota s' espinava de les mans, pró no 'n va trobar cap, ni un, y lo pitjor era que 'l sol se ponía y aviat no s' hi veuria.

Plora que plorarás se 'n tornava á caseva, y te 'n veu venir pel curriol un vell, molt vell peregrí que pujava cap á n' ella, xarúch. ab el barret y la velona plena de petxines y medalles y creus y rosaris, lo gayato y la carbasseta. ab una barba blanca que desgrenyada y ampla li queya sobre 'l pit flach y denerit, rastrejant y seguintli les petjades una gösseta magre y lleganyosa, la cúa entre cames y orelles caygudes. Era 'l mateix peregrí del matí. Y me li díu:

— ¿De qué ploras tant, noyeta, bona noyeta, de qué ploras tant?... ¿Qué potser has perduda alguna cosa, noyeta, bona noyeta?...

— Sí, bon peregrí; som perduda una cosa; som perduts els dineróns ab qu' anava al poble á comprar quelcom de menjar per jo y ma mare, qu' está malalta.

— Donchs no ploris, nó, bona noyeta. Aquí tens del meu sarró la mateixa camosina qu' al matí m' havia cayguda, y tú m' has tornada. Té, y no la perdeses, que val molts dineróns!...

Y la Mundeta, tota contenta, va acceptar aquella almoyna que 'l peregrí, bon peregrí li feya. La camosina era la mateixa, grossa, assahonada, vermella y feixuga, molt feixuga. Pel camí de casa l' anava tirant enlayre y tomantla á la falda. Quan va ser á caseva, la camosina li va caure á terra y 's feu bocíns ab un devassall de monedes d' or qu' enlluheraven de tant noves y flamantes.

Y llavors, jo podeu pensar, fills meus, si 'n serían sempre més de riques, aquelles dues bones pobrissones.

D' aquell peregrí may més ne van saber res, sinó que la Mundeta deya qu' era ben igual, idéntich ab l' imatge del Gloriós Sant Roch, Patró del poble..... »

Vetaquí nn gos,
Vetaquí un gat,
Y 'l cuento está acabat.»

VI.

La mala creyenta

« Si n' havia rebuda de brosta la Tuyas, per altre nom la Mala creyenta! ¡Y si n' havia passades de nits sense sopar y tancada al quarto papul!...

Una vegada li va dir sa mare: — Mira, pren el canti y arribat fins á la font. Afanyat, cuyta que 't espero, que el pare ja arriba del bosch y encara tinch de posar l' olla al foch! — Ella, no s' ho feu pas tornar á dir. Com li agradava prou surtir de casa, va al cantarer y pren el canti, molt gros, y cap á la font. Quan va arribarhi me 'n trobá á les amigues de sempre que 'n exien de la costura totas cridaneres y pegantse colps de bosses y sanaxus. Ella s' hi fonía. Y se 'n hi va anar ab el canti á jugar pels rostolls y per les eres á la *campaneta la nig, ning.....* ó be á la *cuyt te deixo.....* Va deixar el canti demunt del padrís de l' era, y com si res, áu, vinga correr, cridar, suar y riure. Vés, qui hi va ara á la font, que 'l joch es comensat y s' hi riu tant.... — es deya la Tuyas, que per ser la més grandassassa de les noyes era l' ánima del joch y totes la vollien.— Quan jugavan á la *cuyt d' hont vens? de Roma -- etz.*, ella 'ls lligava als ulls un mocador.

Y s' anava fent tart, y ella ja ni 's recordava tant sols que 'l canti tot

solet l' esperava demunt la llinda de la era, temorós de caure y trencarse ab un d' aquells giravols de faldilles. No 's recordava tampoch de que á caseva llur mare l' esperava per posar lo sopar á coure, y que aviat hi arribaria cansat del bosch son pare y voldria sopar y anar al llit dejorn. ¡Oydá, lo joch estava animat com may y dava bó de correr aquella hora de fresca!... Era ja molt fosch y quasi no hi llucaven, quan, juga que jugarás, ella tot aprenseguint una noya s' entrebanca ab el canti, y ¡plaf! cau á terra fet á bocíns. No 'n volguéu pas més aleshores d' exclamacions y de plors, y d' estirarse els despentinats cabells. Totes les seves amigues van esquitllar cap á llurs cases, no trobantne ni una que compadescuda li oferís algun canti de casa seva, al contrari, algunes encara se 'n mofaven y reyen, y per tot conçol, allá al devant seu li feyen la gara-gara, y enximplides de riure, boy adobantse 'ls cabells embullats y suats de tant corre. — ¡Ay, ay Tuyas!..... ja pots amanirte, ja, que ton pare y ta mare t' esperan per abergassarte; ay, avuy quin escaldufat se 't espera; ta mare díu que 't busca ab un bastó que 't vol petar per l' esquena. Avuy sí que 't llevarán la pell!..... Més valdria que no t' hi acostesses pas á casa teva. No hi vagis pas, Tuyas. á casa teva, que 't matarán, y 't farán dormir sense sopar á la cort dels porchs!..... — Y aixís aconsellada y aconçolada ses companyes la van deixar tota sola allá á l' era, agenollada en terra, sobre 'ls trossos del canti que, feya l' efecte com si al petars el canti n' hagués exit de dins una noya plorant, lletja y despentinada.

Llavors va recordars del canti y de la font, y de sa mare y de son pare. Y va ferse fosch; y va volguer creure á ses amigues, y per xó s' estima més anar *al bosch á dormir*, hont almenys s' escapuliria del cástich de casa.

Allá al bosch, plora que plora, asseguda en terra, esferehida per la fosca y les izardes remors del vent y de les fulles dels arbres y dels aucells de nit.

Y vetaquí que sent que la tuscan per l' espatlla, y ella 's gira, y veu ab esglay un homenás com un gegant, un vell de barba blanca fins als genolls, vestit de frare, y ab uns ulls com dos grasols encesos que, com s' ajupís per parlar á la *Mala-creyenta* fins illuminaven la terra, y ab veu aspre y fonda com l' eco d' un pou molt fondo . li díu: — De qué plores, noya? — Ay que, som petat el canti d' anar á la font y si torno á casa la mare 'm matará..... — Donchs, té, no ploris; aquí tens el canti, — li va dir el vell, signant á terra hont realment hi havia aparescut un canti molt gros. Y com que la noya continuava plorant, el vell li torna á preguntar: — Y per qué plores, ara? — Perque á casa es molt lluny y quan hi arribaria ja seria bella nit, y 'l pare y la mare 'm matarian!... — Donchs, ¿vols

serhi are mateix? — Sí, are mateix!.... — va respondre la Tuyas, tota contenta. Y 'l Deu del bosch, aquell vell gegant de barba blanca fins als genolls, y d' ulls de gresol, va carregársela al bras, y ab una camada la va dur á casa seva.

Pró, vetaquí que tant depressa va portarla á casa seva, que, quan hi foren y mentres els pares baixavan á obrirla ab una berga á cada má, ella que llavors es recorda que s' havia deixat el canti al bosch; va cridar aquell vell gegant y no 'l va veure enloch; que, ab una camada se n' era entornat al bosch.

Y es que Nostre Senyor d' una manera ó altre sempre fá que 's castiguin les culpes ó malifetes dels homes. »

VII.

La Rosari

Díu: « Era una vegada una nena molt xamosa, molt creyenta y bona minyona que després d' un any que se li va morir la mare, va entrar á casa seva una madrastra ab dues filles seves molt lletges, orgullosos y vanitosos.

Aquesta nena 'n tenia 'l seu pare, qui era pilot de barco y qui passava llargues temporades viatjant pel mar, lluny de caseva.

La seva bona mare quan se moria li va posar al coll uns rosaris benehits de grans d' oliva, y li recomaná que 'ls guardés y resés forsa.

Y la noyeta, qui 's deya *Rosari*, se 'l estimava molt aquell preuhat recot de sa mare, y á pesar dels renys de sa madrastra y de les rihotes y befes de ses germanastres que l' odiavan, no se 'ls havia volgut despenjar may més del coll, y per pensar forsa ab sa mare los duya sempre damunt del vestit. Y la feyen més guapa y més hermosa á n' ella aquells rosaris, que no á les seves germanastres los valiosos collars de perles y penjoys d' or é imperdibles de nácar que sempre duyen.

Y al véure sa madrastra que sempre besava ab fruició y devoció aquells rosaris que li recordaven sa defuncta mare, es posava que, ni esperitada, renyantla y escupintla, y fins amenassantla.

— ¿Cóm ho farém, y cóm ho compondrém per tréurens de casa aquesta noyota? — un día va dir la madrastra á ses filles.

— Aixó ray, com que son pare es lluny y no ho sabrá, podríem ma-

tarla! — respongueren á una ses dolentes y condemnades fillotes.

Y una nit, mentres la pobreta *Rosari dormía*, la madrastra ab ses filles l' ofegaren.

— ¿Cóm ho farém, y cóm ho compondrém per amagarla, perque el crim no se 'ns descubreixi?... — va dir la madrastra á ses fillotes.

— Aixó ray, enterrantla aquesta nit, en un sot ben fondo, dintre 'l jardí! — respongueren á l' hora, les dolentes y endiablades fillotes.

Y l' enterraren en el jardí, sens que ningú n' hagués esment.

Y van passar dies, y van passar mesos, y 'ls vehins quan 'ls preguntaven — Y donchs, ¿qué s' es feta de la fillastre? — responíen: — !Oh la fillastre, la dolenta, una nit 'ns va fugir de casa, no sabém ahont, y may més n' hem sabut res, ni si es morta ni si es viva!... responíen ¡les falces!

Y sens que 'n respirés gota, va passar un any, y ja ningú se 'n recordava de la pobreta *Rosari*.

Pró, un jorn, va venir lo pare de la noya, després d' un llarch viatge, y com no 'n sabia res, y se l' estimava molt á la seva filla, lo primer que va demanar va esser la *Rosari* que la volia besar.

— ¡Oh, la Rosari, va respondre la madrastra juntament ab ses fillastres, la *Rosari* se va tornar molt dolenta, y tant dolenta, que, una nit va fugirnos de casa, y may més n' hem sabut res, ni 'n bé ni 'n mal! — Y 'l pobre pare 's posá á plorar tot barbotejant: — Que, potser es morta y no m' ho goseu dir; que, potser es morta y no m' ho goseu dir.....

— Nó, nó, que 'n va fugir de casa, y may més n' hem sabut res. Era molt dolenta!

Y tant li van redir y repetir, qu' á la fi s' ho va creure.

Al cap de temps, tot passejantse pel jardí s' adoná d' un bosquet novell qu' hi brotava d' oliveretes, pró d' unes oliveretes molt ufanoses y molt gemades. Li van agradar, y un día maná al hortelá que vingués á arrancarles y trasplantarles al hort.

L' hortelá, colps de magalla vá, colps de magalla vé, anava enfondint la terra. Quan l' hagué enfondida molt, van surtir unes sabatetes; després, van surtir unes faldilletes; y ell, tot extranyat, se 'n aná á buscar al amo.

L' amo desseguit va explicarsho. Aquella era la hermosa Rosari, l' estimada filla, víctima del odi de sa madrastra y de ses fillastres.

Desseguit feu venir el jutge, y pel cos del sometent, feu lligar sense cap mena de consideració á la seva segona esposa y ses filles com autores del crim.

Y sabéu cóm va poguer identificarla y jurar qu' era sa filla? Ab aquell bosquet d' ufanoses oliveres, qu' havien nascut d' aquells rosaris de pi-

nyols d'oliva que sa filla sempre duya penjats al coll per esser lo mellor recort que 'n tenia de sa mare, y de cada pinyol d'oliva, de cada grà dels rosaris, ne va grifollar una olivera.

Y encara diu que 's mantenen fresques y hermoses aquelles oliveres en mitj del jardí; y les mares fan dur penjats al coll de sos fills els Sants Rosaris, que com son benehits, sempre fan miragles.»

(Y l'avi va descordars la camisa, y 'ns ensenyá penjats al pit uns rosaris de catxumbo plens de medalles gastades y verdoses, y va besarlos.)

VIII.

— Apa menuts, cap á la font!.... ¿Ja portas el brená? ¿Ja ho portes tot?— me va dir l'avi.

— Sí, ja ho porto tot!....

— Que nó, que 't deixas 'l got!.... — salta en Tianet.

— ¡Oy! Sí que me 'l deixava 'l got!...

— Descuydat, més que descuydat; aixís te descuydeses les orelles! Avuy vos contaré tot un feix de rondalles si voleu que os les conti.

— Sí, avi, siiii!... — van respondre tots contents, fent ball-manetes.

— Donchs bé; passa al devant tú, taril-larot; déixala estar á la gossa; no l'enquietis, ¿que no ho veus que té cadells?... Bé, pró ara, avants dels quentos m'heu de dir la veritat, ó si nó, no hi haurá quentos, y després, al llit sense sopar. Ahont érau en havent dinat, á l'hora de fer la *siesta*, y al pich del sol, que ja sabéu que 'ls vostres pares y jo vos ho tením prohibit surtir de casa?

— Eram á les fexes de l'era.....

— Ja ho sé, ja ho sé qu'erau á les fexes de l'era! Jo dormía y m'heu arribat á despertar ab aquells crits que féyau; jo he paupat llavors abdós costats y he vfst que ja m'havíau fugit del llit á la quieta. He volgut saber qu'hi féyau y vos he espiat per la finestra, y os hi he vist á tots dos, tú, que t'hi feyes com un foll á colps de blusa, y l'altre, desaforat á colps de pallola per demunt de borrajes totes carregades de flor. Digam ara tú, Tianet, ¿qué hi féyau?

— ¡Ha, ja ho sé, avi, ja ho sé!... Matavem avellas!.... Fins á n'en Félix l'han fiblat; reperi, avi, reperi, quin clatell més enbotllofat que me 'n tragina!.....

— Fort y massa poch!.... Aixís, almenys elles t'haguessen escarmen-

tat per sempre més, d'una vegada! ¡Que, tant aprenseguir les besties!... ¡No sé pas fins quant durará aquest poch senderi. No hi ha remey, ja ho deya jo ahir als teus pares «aquest bordagassot, fet y fet l'haurém de tancar al hospici ab els noys dolents!...» ¡Qué potser et creus que 'l Nostre Senyor va fer per aixó les besties, per que tothom les aprenseguís y malmetés?...

Y després d'uns quants minuts de silenci, tot caminant per la pollosa y llarga carretera, sense ombres, llavors en comensá 'ls quentos que 'ns tenia preparats, y son: *L'amiga de les formigues y de les abelles*, *L'anell de la filla del Rey*, *Lo folla-nius*, *El petit lladre*, y *La bordeta y' l temps*.

L'amiga de les formigues y de les abelles

«Eran dos germans, un noy y una noya, fills d'una casa molt rica de pagés, tots dos d'un mateix temps. Lo noy era l'enemich de les abelles y de les formigues, y tant enemich n'era, que si podia haber alguna abella, primer l'aixalava, després li llevava el cap, després les potes, fins que já prou esquarterada l'aixafava d'un colp de peu. Y á les formigues els hi esbullava 'ls caus ó bé hi calava foch. Sa germana era 'l contrari. Tot lo que 'l seu germá 'ls tenia d'odi, ella 'ls tenia d'estimació. Tant li plavién les abelles, que en sent pel Mars, ella semblava pels camins de prop de casa seva llavors de flors perque les abelles hi anessen; y á les formigues, sempre 'ls anava á repartir les sobres del pá de brenar, y les formigues se 'l encauaven, perque elles amagatzemen pel hivern que 'l fret no les deixa surtir.

Aixó era, aquell temps que 'ls catalans expulsavan els moros de nostre regne. Pro, vetaquí que un día 'ls moros van apoderarse d'aquella casa, y mataren al amo. Com que 'l noy y la noya eren cristians, los van tancar abaix als soterranis perque 's morissen de fam. El noy en una estancia y la noya en altre. L'andemá 'l matí, la noyeta plora que plora, tenia molta gana. Se va dormir, y al despertar del son te 'n veu tota una munió de formigues, qu'entraven y eixien per sota terra, duhent totes molles de pá que anavenli posant á la falda. Era 'l mateix pá qu'ella 'ls repartia tot brenant. ¡Pobres formigues!..... Ab quina satisfacció les rebia á les seves amigues les formigues! Mes les molletes de pá 's van acabar, y l'endemá ja no tenia per menjar. Plora que plora, 's va adormir. Al despertar del son, vetaquí la estancia plena d'aixáms d'abelles que ab molta llestesa, anaven omplint de bresques les parets. ¡Quina alegría va

tenir la noya, al véurers les amigues abelles que li regalaven tant bé de Deu de meloses bresques perque no 's morís de fam. Y les abelles enfeynades entraven y exien per les espitlleres del soterrani.

Vetaquí, que quan més atrafegades estaven les abelles, l' escarceller baixá als soterranis per veure si ja s' haurien mort de fam aquells pobres cristians. Primer aná á la presó de la noya, y al entrar á dins, tot l' aixám d' abelles se li va tirar demunt, com un aixám de diables. Prou ell s' arrebolçava per terra cridant y renegant com un foll, y se les esquivava, pró com més éll feya, més s' enverinaven les abelles y 'l fiblaven. La noyeta va sortir de la presó, y com l' escarceller havia deixat les claus al pany de la porta, aná á obrir á son germá, qu' encara era viu, y aixís van salvarse dels moros que volien ferlos morir de fam.

Y á darrera la porta hi ha un fús,
y acabat amén Jesús. »

IX.

L' anell de la filla del Rey

Díu: «Una vegada eren dos noys, fills d' una casa pobre, sense pare ni mare, no més tenien una ávia ja molt vella, aixó sí, molt treballadora, qu' es guanyava lo manteniment no més que fent fusades día y nit, sempre fent fusades.....

Vetaquí qu' un día l' ávia crida 'ls dos nets y 'ls diu: — Miréu, fills meus, ja comenseu á esser prou grans, som pobres, jo aquí 'm guanyo 'l pá tota sola, y 'm sembla que seria millor que probesseu de rodar el mon á veure si feu fortuna.... — Prou, ávia, prou; si vos ho voleu, tots dos anirém pel mon á fer fortuna — van respondre 'ls nets.

— Donchs, demá matí, ja tindréu per tots dos un trós de coca en lo calaix de la pastera, el trós més gros será pel gran, y 'l més xich pel petit. Jo, entretant, mentres vos la compareu pel mon, tot sent vella, seguiré fent fusades de día y nit, sempre fusades; y quan me mori, si res hagi arreconat ho trobaréu sota un rajol de dessota la pastera y vos ho partiréu com á bons germans. ¡Adeussiau, y que Deu vos guie y l' Angel bó!

Al endemá, encara no era de día el noy xich, qu' era 'l més gulafre y entremaliat, se lleva, baixa y pren la coca més grossa qu' era pel gran y cap á la vila falta gent, á probar fortuna!.....

En sent que te 'n arriba á la vila, veu que tota la gent anava atrafegada pels carrers y plasses, ab el cap cot, empenyentse, y sens dirse res els uns als altres, com si s' haguessen tornat boigs: Ell que 'ls pregunta: — Y donchs, ¿qué os passa? qué feu, y qué busquéu?... — Y la gent, res, seguía sense respondre, empenyentse y rebuscant ab el cap cot fins á terra. — Y donchs, ¿qué teniu, qué os passa, qué feu y qué busqueu? — tornava éll, tot esmirat. Y tant y tant va fer la mateixa pregunta, que, un home li va respondre tot botzinant y sens alzar la vista de terra. — Busquém lo mellor anell de la filla del Rey, qu' ahir lo va perdre tot passejantse per aquesta vila, y qui 'l trobi será l' espós de la princeseta. ¡Quí pogués trobarlo, qué ditxós fora! ¡Ay, animetes santes, feu que jo 'l trobi!... — y resaven oracions, jaculatories y pare nostres á Sant Bartoméu y á Santa Madrona perque 'ls fes trobar lo preciós anell de la filla del Rey.

Ell que sí, que enprén la carretera, y cerca que cercarás. Y se me li presenta una pobra dona descalsa ab un noy als brassos que no feya més que plorar, y com la pobra dona vegé qu' aquell noy menjava tan bell tall de coca, me li díu tota llastimosa: — Minyó, galán minyó, me 'n voldries donar un mós pel meu xich que 'm plora?.....

— Primer que á vos, á un gos el donaría!.... — li va respondre el noy orgullós sens ni llevar la vista de terra.

Després, quan la pobre hagué passat, el noy se repensa y 's díu: « potser ella l' ha trobat l' anell tot venint de la ciutat..... ¡Quína t' n faré! » y recula, l' aprensegueix y li diu: — ¡Éhu, vos, la dona! ¿Qu' hauriau trobat pel camí un anell d' or molt fi? — ¡Sí' que 'l som trobat un anell d' or molt bell! — Donchs era meu! ¡Tornéumel ara mateix, qu' ahir lo vaig perdre! — va dir lo mentiderot, boy amanassantli la porra. Y la pobre dona quan va darli, li va dir: — Aquí tens l' anell d' or fi, que quant élla se 'l emprobi, se li torni un escorpí! — Y tot voleyant la porra al ayre, saltava y ballava d' alegría tot cridant: — Ja so rich; ja so rich; ja he fet fortuna, y mon germá gran, no encare! ¡Jo so rey!!...

Quan va arribar al Palau del Rey, ¡quína al egría va tenir la Princeseta de veure al sortós que li havia trobat l' anell y havia d' esser son espós. Més véusaquí que al punt que se l' emproba se li torna un escorpí, y li pica 'l dit. El Rey quan ho va veure, va fer pendre y lligar aquell minyó, manant que 'l condempnessin á la forca.

Mentres tant, lo germá gran d' est noy, ab la llesca petita de coca que va trobar dins de la pastera se 'n aná cap á la vila. Quan fóu á la vila hagué esment de lo que passava y va empendre la carretera. Tot buscant, buscant, se me li presenta una dona pobre, bruta de la pols de la

carretera, descalsa y ab un fillet als braços que li plorava, y me li díu la pobre, vegent que menjava coca: — Minyó, galant minyó, ¿me 'n voldries doná un mós, pel xiquet que 'm plora? — Y com era tant llastimós, li va donar tota la coca tot dientli: — Escoltáu, bona dona: ¿no hauríau pas trobat pel camí, un anell d' or fi?

Y la pobre, trencant un cabell dels sedosos rulls del seu infant, qui ja no plorava, sinó que reya tot menjantse la coca, li va dir: — Mira, minyó, galant minyó; aquí tens est cabell; dónal á la filla del Rey, y 's tornarà l' anell que tot-hóm cerca. — Y aixís va ser; quan va donarlo á la filla del Rey va tornarse en anell; y al emprobarsel, li anava tant just y tant bé li esqueya á la Princeseta, que no era altre que 'l meteix. Y més tart va esser l' espós de la filla del Rey; y va volguer que l' ávia visques ab éll, y feu buscar per tot lo seu germá, que quan l' anaren á buscar á la presó, lo trovaren mort d' enveja!.....

X.

Lo folla níus

«Hi havia, fá molts anys, un noy altament entramaliat, qui tot son gosar y divertir-se consistía en agafar vives les sargantanes que podia, y ferles nadar als rechs fins que s' ofegaven. Si no hi havia sargantanes, hi tirava llegostes. Més gran, ja no s' acontentava en fer negar llegostes y sargantanes. Follava tots els níus que trobava y sense contemplacions, de cap á l' aygua 'ls pobres ocellets, qui feyen les més esgarrifoses contorsions fins que s' enfonsaven, y tornaven després á surtir ofegats per la superfície de l' aygua.

Com que ja era d' alló més grandassás y no feya pas gota de bondat, son pare le 'n feu pastor de xays d' una másia molt bona del meteix poble.

¡Quíns panxóns de dormir es feya á totes hores, si es que no estava despert per robar la fruyta dels pagesos, ó bé recrearse bárbrement en fer perdre 'ls ocellets dels níus en els rechs ó basses.

Vetaquí que, un día havia plogut á bells xáfechs part demunt á la montanya, y éll aquella tarde va enmanar l' escamot de xays á l' altra banda del rieral, hont hi sabia un bosch que sería tot plé de níus.

¡Mare de Deu, si 'n feu malbé aquella tarde de moixonets!.....

Tots, sense compassió va tirarlos y fer negar en la gran bassa del molí.

¡Quíns panxóns de riure que va fershi! A ben segur que no havia rigut may tant de tota sa vida com aquella tarde!..... Hi va tirar niades de verdums, de gaigs, de grives, de *cuereques*, de rossinyols, de cadernereres, y de tota mena de moixóns.

Diu que, mentres éll contemplava les extremituts y les pernes dels pobres que s' ofegaven, semblava que diguessin, indignats: « ¡¡A la riera 't neguesses!! ¡¡A la riera 't neguesses!! » Y aixó dit pels pobres oçells, el feya esmortir de riure.

Y va venir que 's feu de vespre, y éll aplegá la remada y se l' enmená cap á la masía. La remada anava cansonera y éll els atiava á crits y colps de bastó. Y recordant aquell « ¡á la riera 't neguesses! ¡á la riera 't neguesses! » que tot ofegantse li deyan els oçells, encara reya con un ximple.

Riera amunt s' hi sentía un terratrémol, una soroll fonda qu' éll no 'n va fer cas. Anava tot xino-xano atravessant l' ample rieral, derrera 'ls xays, quan, ¡vetaquí 'l cástich de Deu! d' un revol de riera, li apareix el cap de la rierada, com una muralla, tirántseli al demunt. Prou va atiar als xays ab crits y colps de vara, pró no hi fou á temps, que, se me li tirá al demunt la torrentada, enmenantsel riera avall, fentlho rodolar ab vertiginosos giravols, y xemicantlo ab els códols.

A l' endemá, van trobarlo negat, riera enllá, molt lluny, ajassat sobre 'l pedregám, tot éll cobert de llot y farda, lo cor atravessat per una penca d' etzevara, iluminat pel sol que encoratjava á tota una munió d' oçells, gafarróns, cadernereres, pardals, cogullades y rossinyols y tota mena de moixóns, que tot saltironant joyosos per demunt lo seu cos, li cantavan aquestes absoltes: Els uns deyen: « ¡¡Fort; fort; fort!! » y 'ls altres, tot seguit responíen: « ¡¡Massa poch; massa poch; massa poch!!..... »

XI.

El petit lladre

« Desde petit, molt petit, que ja feya com les garsotes; tot lo que veya lluhir y que li agradava s' ho entaforava á la botxaca.

Aixís van conéixel desseguit les cases vehines, que, ja se 'n donaven

ànsia de vigilarlo sempre que hi anava per jugar ab les maynadetes.....

El bon senyor Rector, com lo va veure tant viu y esquilat, desconeixent aquell viciot, se 'l va triar per escolanet, perque no 'n volia d'enfavats y totxos. Pró, ja 's va ben firar el pobre senyor Rector!.....

Als primers dies ja van enllepolir-lo els dinerons que 's feyen de les ofertes, y com que, ningú se 'n adonava y 'l senyor Rector no les trobava á faltar, ¡á minyons de Deu, com feya de les seves aquell escolá nou!

Vetaquí que, per la festa major, com es día de molt tráfech, que ningú repara res, que la sacristía es plena que no s' hi pot remenar ningú, de obrers, capellans, administradors de la Patrona y ajuntament, éll va reparar la bassina curullada de diners, dels que 'l senyor Rector havia fet del poble al fer besar les relliquies de la Santa.

Ell va pendre 'n una bona embosta y va fugir á amagarlos en algún recó de la sacristía, en un lloch que ningú 'l vegés; y després ja 'ls ne aniria trayent de mica en mica. Com que tenia por de que l' haguessen espiat nentres els embostava, esverat, se 'n aná á escondirs en la sala dels trastos y endrómines, hont desaven los embalums de guarnir el moniment, lo llit y túmbols dels morts, els quadros d' ànimes, sants y àngels vells y arreconats. Y vetaquí que ab l' esverament d' escondirse, no sé com va ser, un vell y gros Sant Christ que penjava de la paret, se li va tirá al demunt, y éll, el *Petit lladre*, quan se va veure el Crucifix, aquella cara, barbuda y dolorosa, coronada d' espines y xurriant sanch, los ulls fixos y escodrinyadors, y la negra cabellera, tot al seu demunt, va quedar sens esma, y després, fent un esforç, va lograr desaxirse de sota l' imatge del Sant Christ, y esverat, foll, encara ab els diners dintre les mans nerviosament closes, va fugir; topant ab els sants vells y les ànimes pintades que li semblá li corrien al derrera voltades de flames, estirantli la brusa, y al baixar l' escala, no va poguer més, y va caure rodolant fins al peu de la sacristía; y tot morintse, devant de molta gent que ja 'l coneixien per petit-lladre, obrint els punys, plens de quartós, barbotejava: « ¡May més..... may més!..... »

XII.

La bordeta y 'l taup

« Vetaquí qu' una vegada, era un taup molt fi y sedós, qu' era 'l rey dels taups, havia surtit de son cáu á passejars pel jardí d' uns senyors, y

'ls noys dels senyors. que 'l oviraren, l' aprenseguien tot apedregantlo y cridant: «matéulo, matéulo.» Mes, una noyeta bordeta que 'ls pobres jardiniers es mantenien per les feynes més barrueres y escarrasses, que n' era molt compasiva dels ignorants animalóns, va agafarlo, va ferli una manyaga, y ants que li prenguessin els noys dels seus amos, va llenarlo á l' altre banda del jardí. Els noys, indignats, l' apedregaren á n' ella com si fos el taup, y l' escupien y befaven, cridantli sempre en tó de bur-la y escarni: «Borda, més que borda; bordarota, mala borda!.....» y ella plorava.....

D' aquell día ensá, sempre més van tractarla tothóm, des de 'ls amos y sos fills, fins als jardiniers que se la havien afillada, meteix qu' una esclava en el temps del paganisme. Ja no li feya res que la cridessen per — Borda, mala borda — com si no 'n tingués d' altre de nom, com si per ella no hagués valgut el sant nom que van posarli quan la batejaren. Pró lo més trist era que la feyan trevallar del matí al vespre com una negra, sense respirar, y colps de terrós per tot avís, y per menjar, les trumfes que deixaven els porchs, y les deixalles dels plats y cassoles, y per vestir un pellingot de roba, que al hivern es moría de fret, y li negavan fins l' escalfor del foch; y per dormir, á la pallissa!.....

Vetaquí que un vespre, mentres asseguda al portal dels masovers es menjava son plat de trumfes crues, se li presenta un taup fi y sedós, que sería 'l rey dels taups. Després de saludarla afectuosament li va dir ab veu alegre: — Mira, noyeta, vinch á agrahirte 'l favor que 'm feres, de salvarm de les mans d' aquells xicots fills de tos amos. Vull ferte rica aquesta nit meteixa. Seguéxme!! — Ella, pobreta, no s' ho creya pas, qu' un taup pogués ferla rica en un instant. Pró tant va insistir y tant va pregar-la 'l taup, qu' ella va alsarse y va seguirlo, montanya amunt..... amunt, derrera del taup que, lleuger com un llorigó botava 'ls matolls de romaníns y botges. Un cop dalt del castell, el taup féu un crit, y al moment tots els demés taups d' aquelles encontrades van reunir-se allá dalt, esperant l' ordre del seu rey.

— Héu de desenterrar una gerra d' or que jau aquí fá més de dos segles. — Y tal dit, tal fet: prompte la gerra fou descolgada y 'l brill del or enlluhernava. — Tot es teu, bona minyona, tot est or es teu! — Y dirigint-se als taups: — Ara, cal fer una guerra á mort contra tot l' arbrat y plantiu dels amos d' aquesta noya, ab aixó, taups, mans a la feyna! — Y tots els taups baixaren al plá y comensaren l' obra de destrucció contra aquells mals amos.

Al cap de poch tot va esser mort y sech, y tan quan replantavan, tan se moría, y 'ls amos s' empobriren molt depressa, y s' ho hagueren de

vendre á poch preu, y s' ho vengueren á la bordeta, (sens saberho), qu' era una senyora qu' anava ab cotxe per la vila. Y dençá que la bordeta 'n fôu mestressa, tot torná á reviure, y la bordeta va esser la més rica del Vallés, y totes ses terres floríen y fruytaven, perque 'ls taups, heu de saber, que també saben agrahir y á vegades mellor que 'ls meteixos homens los fávors que d' aquestos reben, y també saben justament castigar los atropells que reben dels meteixos.

A derrera la porta hi ha un fús
y acabat, amèn Jesús.

MINISTERIO
DE CULTURA

PREMIO
de la
ASOCIACIÓN LITERARIA

AMOR SENS FÍ

por

D. FRANCISCO UBACH Y VINYETA

LEMA: *A tu.*

No ets ja la rosa del Abril galana
que mou del jovencel lo tendre afany;
mes, ¿y qué 'm fá, si no has perdut la ufana
qui hermo-seja á la rosa de tot l' any!...

D' aquella esplendidesa que mesclava
blancuras de la neu ab raigs de sol,
quelcom hi hagué qu' endursen no lograva
dels anys axalabrats lo rápit vol.

Planys y condols ab que los altres miran
perdres del Maig los mustigats despulls,
á mí, ni gens de llástima m' inspiran
ni cap desilusió 'm passen pels ulls.

May he tingut per altre cosa el rostre;
que pel mirall reflectador del cor;
com la estrellada del espay que 'ns mostra
del sol, quan no 'l veyém, la resplandor.

Esguarts, turgencias; fantasíus; esbossos.....
d' efímera bellesa son trofeu;

flors naixedoras de mesquíns terrossos
per tornar á ser pols en espay breu.

Trent' anys que de ton cor en la bonesa
l' esplay gaudeixo d' un amor ja vell,
trent' anys que al meu guardo ta imatge impresa.....
y tal com fóreu sou tan tú com éll.

Tendrors, finesas, renadíus efluvis
d' un carinyós afecte may gastat.....
aquell abrás que 'ns va juntar de nuvis,
ni poch ni gens fins ara s' afluxat.

Passá fá temps la nostra Primavera,
á tú y á mí ens blanquejan los cabells:
mes, no era lo color, lo perfum era
ab que m' enamoravan los clavells.

Si Deu m' hages fet cego de naixensa
y prop meu per aixó t' hagués posat,
no fora certament menos intensa
la estimació que sempre t' he portat.

Cante en bon' hora, valdament no 'l veja,
ficat dins la boscuria el rossinyol;
coneix el cego, no pel que clareja,
sinó per lo qu' escalfa, el raig del sol.

Las galas llampurnants de la natura,
son vidre-volador que s' endú 'l vent;
com la de la bondat no hi ha hermosura,
com la virtut mellor perfum no 's sent.

L' amor qu' entr' una y altre se congría,
aquest es amor pur y verdader:
el que inunda de plácida alegría
los cors qu' eternament joves sab fer.

No el qu' exalta lo seny y el pols desboca
per esbravarse com encés volcá:
sinó el que fins al cayre de la boca
la mel del cor fá en lo somríu muntá.

El que agombola sempre y amanyaga,
el que la febre no 'l corromp ni encén,
el que la Mort ab son alé no apaga,
el que lo Cel perllonga eternament.

Cada vegada que mon cor descobra
del teu altre finesa que gosar,
las álas tot seguit de bon grat obra,
en ánsias de podersen sadollar.

No mira, no, lo qu' es aquí tangible;
se gira al infinit, en son pregón
creyent ab tota fé serli possible
trovar la escencia del que sent al mon.

Coneix de lo terreny la mesquinesa
y no li dol l' haberho de deixa';
amunt, amunt..... allí de la bellesa
real y positiva els dolls hi ha.

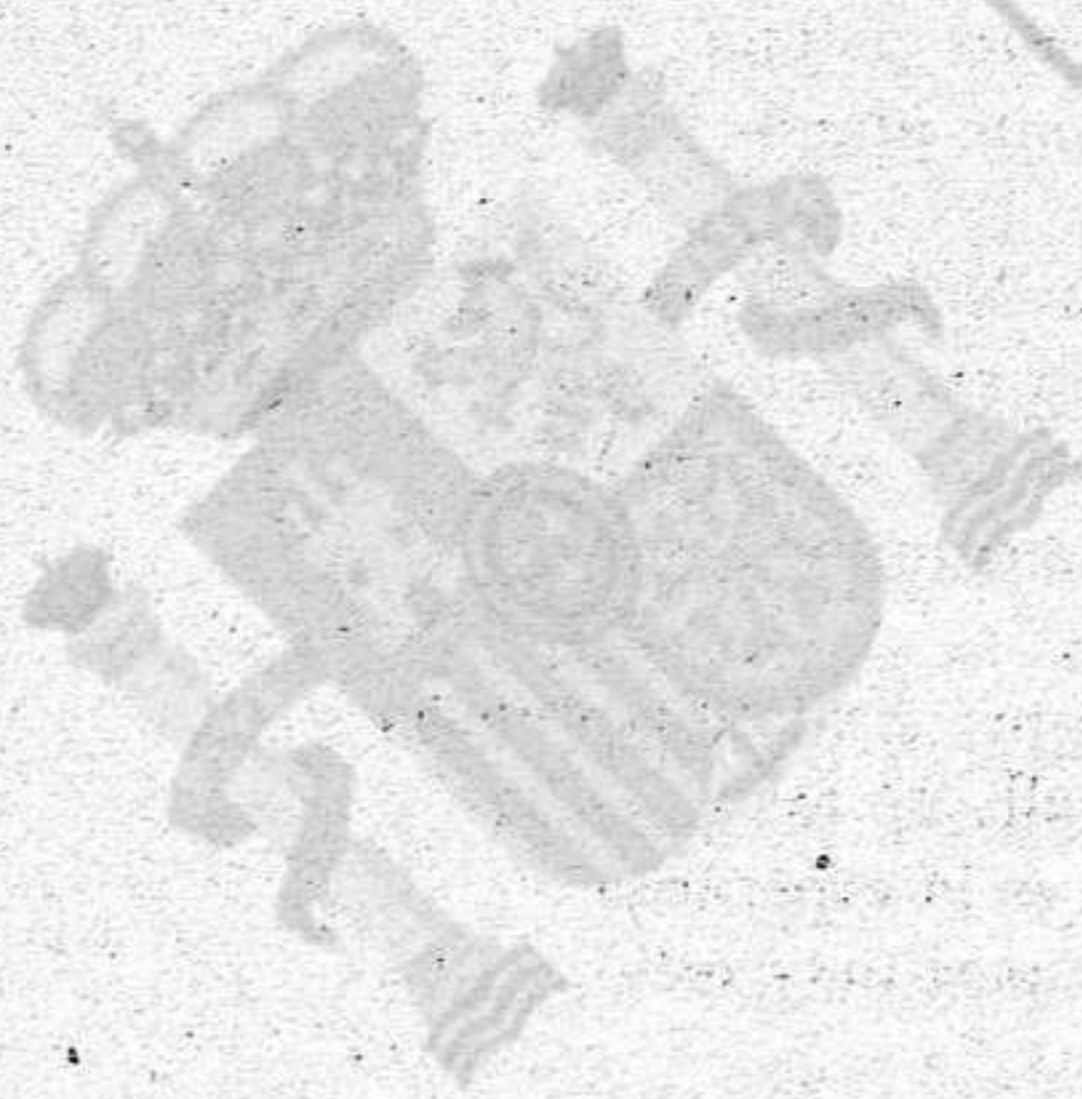
D' allí creu disfrutar una primicia
de venturansa, partidora ab tú,
tant dolsa, com no puga altre delicia
més pura y tendre imaginars ningú.

Y si es l' amor pels altres flor d' un día
qu' un breu petó de sol en res desfá,
tant tú com jo, des que la flor se obría,
l' aroma en gosém tota sens mimva'.

Recorts d' un altre temps, freda anyoransa,
desilusions..... al capdevall, no res:
l' amor, mentres vivím, es la esperansa
d' una ventura que no 's pert may.més.

MINISTERIO
DE CULTURA

I ACCÉSIT

al premio de la
ASOCIACIÓN LITERARIA

ANACREÓNTICA

por

D. JAIME CULLELL, Pbro.

LEMA: *De sobretaula.*

Les vinyes son replantades
y tením l' hereu casat ;
Deu nos do bones anyades
y que brotin pampolades
de nets al nostre costat.

Roseta, fora tristesa,
que per tothom surt el sol ;
ja ho veus, aquella vellesa
que'ns feya tanta feresa
ha tingut lo seu consol.

¡Que era trist deu anys arrera
quan arréu la filoxera
tot ho anava devorant !
Cada nova primavera
ens portava un nou espant.

Ara 'l rost, ara á la plana
los ceps s' anavan perdent ;
un any treyan molta ufana.

y l' any següent, canya vana,
sense un rahim lo sarment.

Veure alló desesperava ;
y á voltes casi pensava
si del mon era la fí ;
tot tristot jo 'm preguntava
¿cóm ho farém sense vi ?

Contra 'l mal, res hi valía ,
ni 'ls suors de cada día
ni 'l podar ni 'l magencar ;
era morta la alegría
del bell temps del veremar.

Vúyts els ceps, tots ressonavan
com una caixa de mort
y 'ls rabassayres ploravan
quan á colles emigravan
lluny, ben lluny, sense conhort.

Mes ja reviu l' esperança
que 'l treball es la fiança
de la nostra bona gent....
Apa noya, 'l porró atansa
que 'l vull fiblar de valent.

¡Quína invenció més bonica
fóu aquesta del porró !
un catalá quan xerrica
l' alegría comunica
fins á n' als banchs del escó.

Y quan passa de má en má
en les nostres treballades
sense deixal reposar ,
ab les forces renovades
venén ganes de cantar.

Qu' es un beure regalat
aqueix filet de rubins
que va rajant refrescat
y al ficarse cos endins
deixa l' esprit retornat.

¿Tú te 'n rius? aixís m' agradas;
alsà, beu, remulla 'l coll.....
Veurás com trehuen brocades
les Riparies que he empaltades
de xarel-lo y de sumoll.

Ja ha tornat la primavera
y farém vi com abans;
treballant sempre ab dalera
fins traurém la floxera
que 'ns han dúyt els castellans.

Mentres la vinya ja lleva
ens aném fent vells jo y tú;
pero 'l cor encara esteva,
vinga un abraç, Rosa meva,
ara que no 'ns veu ningú.

Les vinyes son replantades
y tením l' hereu casat,
que vinguin forsas maynades
y 'ns dongui bones anyades
la Verge de Montserrat.

MINISTERIO
DE CULTURA

II ACCÉSIT

al premio de la
ASOCIACIÓN LITERARIA

EL AMOR

por

D. PEDRO PALAU GONZÁLEZ DE QUIJANO

LEMA: *Excelsior.*

Canto al Amor, oídme: Los infinitos mundos
que alientan al impulso de eternas vibraciones,
y vagan errabundos
por el ignoto espacio cumpliendo sus misiones
y á par reverenciando la ley de su Creador,
sus perennales cantos le elevan noche y día:
aquel que aislado brota,
se besa y se resume con otro en armonía,
y así, todos afines en una misma nota,
conjuntamente crean el himno del AMOR.

Cuántos misterios guardan sus cánticos en germen!
Comienzan con preludios discordes y menguados
que torpes semi - duermen;
dispiértanse, más luego, sonoros y elevados;
confúndense en la busca de un mismo diapasón;
y las más dulces notas que con las notas graves
hermañan el sonido,
fundidas en arpegios de sonos más suaves,
producen un acorde sublime... indefinido...
y unísona, al fin, surge la inmacula canción.

Todo es *amor* que, excelso, se reproduce y vibra.
Del átomo hasta el hombre, de los inmensos soles
 á la invisible fibra,
los unos de los otros recíprocos crisoles,
á un tiempo purifican, redímense á la vez:
La luz, con las tinieblas comparte el equilibrio;
 la fé, es el complemento
vital de la esperanza; la gloria, del ludibrio;
subyuga la sonrisa, la fiebre del lamento;
la senectud, extiende su mano á la niñez;

La actividad, marida con la placiente calma;
vindica á la materia corpórea y multiforme,
 la celsitud del alma;
la espléndida belleza, recusa lo deforme;
la paz, es de la lucha moral compensación;
el sér más débil, halla su báculo en el fuerte;
 con ósculo bendito,
fraternas confecundan la vida con la muerte,
lo grande y lo pequeño, lo eterno y lo finito...
Factores del problema que encierra la creación.

Por el amor resuelven la incógnita, y redimen
sus múltiples errores abortos de sí mismos:
 la falsedad y el crimen,
el ódio y el orgullo, venganzas, egoísmos,
y los espúrios otros que de ellos van en pós.
Las obras del Eterno, producto de su esencia
 cual de su amor creadas,
perfectas todas fueron y el bien es su existencia;
y en el amor nacidas y en él purificadas,
refunden sus canciones y elevan, hermanadas,
un himno sempiterno, glorificando á Dios.

III ACCÈSIT

al premio de la

ASOCIACIÓN LITERARIA

Al Angel de les Escoles

por

D. ARTURO MASRIERA

LEMA: «Unde nihil majus
generatur ipso.»

(Horaci.)

¡Príncep y apóstol! gran Doctor angélich
Que, ab embranzida d' águila alterosa,
Als cims gloriosos de Virtut y Ciencia
Vas assolir, com ángel,
Vas arribar com geni!

Sol fecundíssim que per tots los segles
Raigs difundires d' una llum que brolla
D' Aquella Excelsa sabia augusta
Que es Ac.e pur, y es Causa
De Causes, sempiterna.

Tú sol, pesares del Excels Jerarcha
La trassa inmensa ab que sos dons envía,
Segons els plácits de sa Providencia,
Als que ab ells, més s' enlayran,
Als que ab ells, més s' enfonzan.

Tú, compregueres cóm l' Estagirita,
El preclar mestre de la terra hellena,

Volá á cercarla la Vritat, que es Una
Principi, Fí y Essencia
Dels que foren y han-d' ésser.

Tú, d' Aristótil vas midar el geni
Y al grech furtares més d' un raig vivíssim
De la llum vera, que il-lumina y colra
Perque viu de la Essencia
Que es, y tot ho guía.

Fé y Esperansa, Veritat, Criteri
A ton cor verge Caritat cridaren,
Y eixa tan viva, tan ardent y pura
En tú fou, que l' Altíssim
Prengué en ton cor posada.

La Reyna y Mestra de la humana pensa,
La Rahó, excelsa emperatríu dels homes,
Te doná 'l sceptre victoriós y encara
Tú 'l tens y ab ell senyalas
Lo ver camí als que pensan.

Y en la revolta de passions humanes,
Que brama altiva com de Lerna 'l monstre,
L' humá llinatge al cercá ' un port, ovira
Ta veu y tos conceptes
com taula de refugi.

¿Cóm nó? si es l' echo de la veu divina
Que parla als homes d' una nova pátria,
Hont passions callan, hont les lluytes finan
Entre rahó y desitjos,
Entre esprít y materia.

Per çó t' aclaman per Doctor Angélich
Tantes nissagues qu' han nascut y moren ;
Tantes nissagues com veurá 'l pervindre
Alsarse superbioses
Y enfóndre 's al no ésser.

Caurán 'ls ídols, que l' orgull del home
Alsará y alsa fets de pols y runa;
Rodarán sceptres y coronas; lliures

Serán pobles virtuosos,
Serán esclaus els brétols.

Més, tú, l' Angélich pensador, per sempre
Viurás en ferma y permanent llohansa;
¡Ta obra eterna, com l' Etern qu' es Mestre
De tot mortal, de palmes
Coronaràn els sigles!

MINISTERIO
DE CULTURA

IV ACCÉSIT

al premio de la
ASOCIACIÓN LITERARIA

EL MAR

por

D. ARTURO GIRBAL

LEMA: Impresions.

Quan per primera volta lo vaig veure,
no gosantmhi acostar,
lo mar que 'n calma y á compás sas onas
fonía en lo sorral;

fixant al lluny l' esguart que confonía
lo cel ab l' horitzó.....
d' admiració y de goig fondo esclatava
ab un sospir mon cor.

Embadalit mirant tanta grandesa,
tremía lo meu ser:
un punt vaig creurem abocat als límits
del mon, y del cim d' ells

vegent als peus l' immensitat de l' aygua
ab l' ayre immens bressant,
nova visió que al mon me sorprendia
y 'm feya extassiar.

La nit avants per véurel me dalía,
ni 'l son me va rendir;

y encare las estrellas brillar veyá,
quan caminant, felís,

ansiós y sol mos passos endressava
cercant la platja arreu,
com ánima que 'l mon deixant per sempre
l' etern mon nou cerqués.

... Y l' assolí: confós mos peus clavava
restant petrificat;
l' alba naixent un mon nou aclaría,
per mi may ovirat...

— ¡Es el mar, es el mar que 'm ponderavan
— me deya — mes no han dlt
lo que sento y lo qu' es, misteri que obra
un cel d'entre mon pit. —

Obra de Deu, de l' eternal grandesa
valent imitació,
de la terra ab lo cel més gran semblansa,
espill de sa blavor.

Confontse 'n el lluny sas blavas onas
ab lo cel, tot plegat
de lo etern me semblava l' ampla vía
que m' hi pogués portar;

camí de los estels, punt de partida
d' est mon al altre mon.....

¡Oh! cóm m' extassíava y de deliris
s' omplía lo meu cor!...

— ¡Una barca va al mar! — cridí de sopte —
y m' hi volguí llensar,
al impuls de creencia falaguera
d' una il-lusió portat...

Mes ay! que defallit al sorral queya
vegent nova visió,
sorpresa en ma sorpresa, una guspira
de foch en la blavor,

engrandida al moment en sol de gloria
per mí nou y esplendent,
y d' ell á mí formant vía de perlas
de l' aygua en lo vayvé...

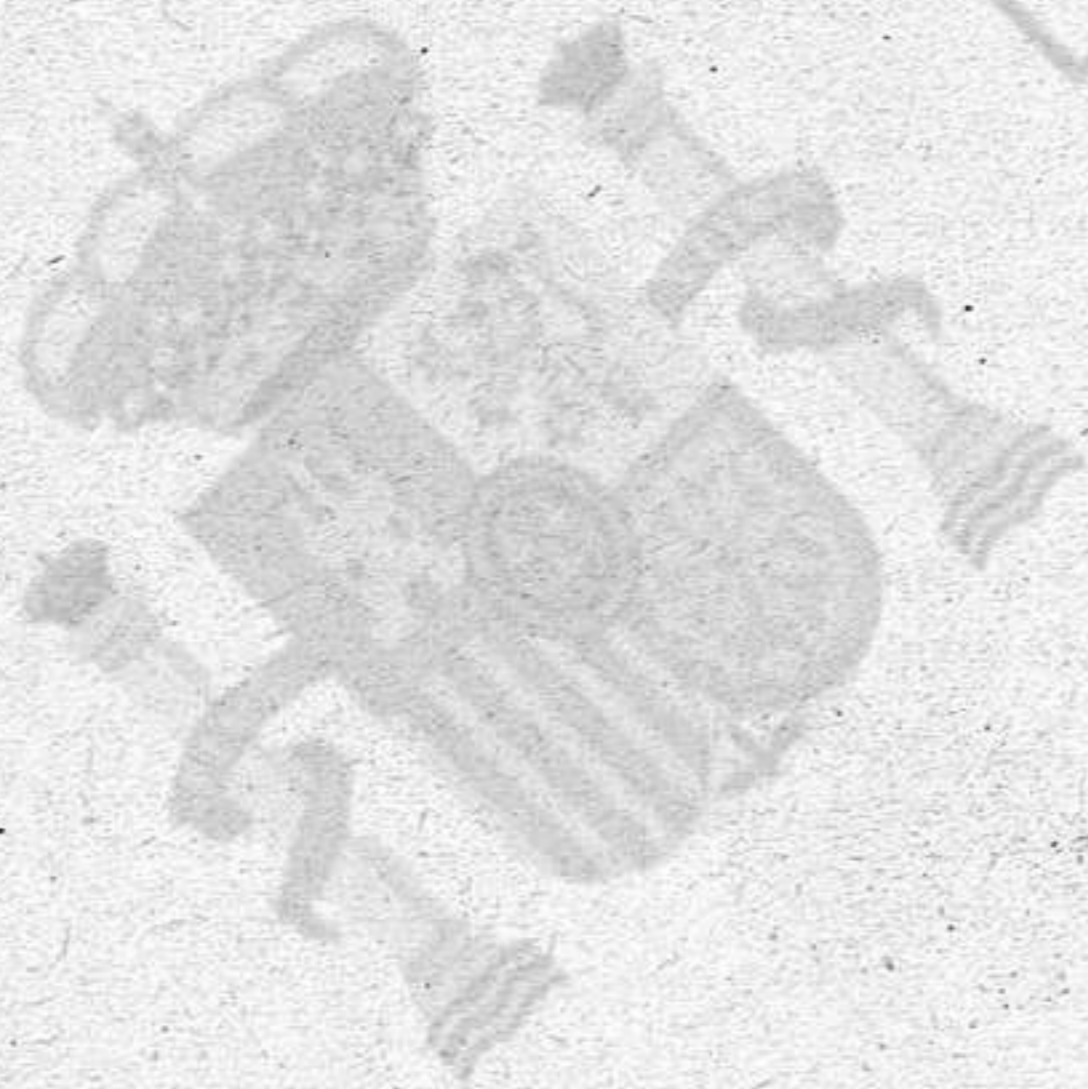
Com porta que 'n lo cel al lluny s' obría,
ja veyá 'l cel aprop,
ja de Deu esperava veure 'l rostre,
sentintme tremolós....

Mes, y enlayrantse 'l sol, tot era calma
tornant al meu esprít,
y passaren las horas llargas, llargas,
lo mar sent mon encís,

maravella del mon, que ab cansó eterna
nos canta y mostra á Deu
que 'n cada ona que mou, va girant plana
parlant del seu poder.

MINISTERIO
DE CULTURA

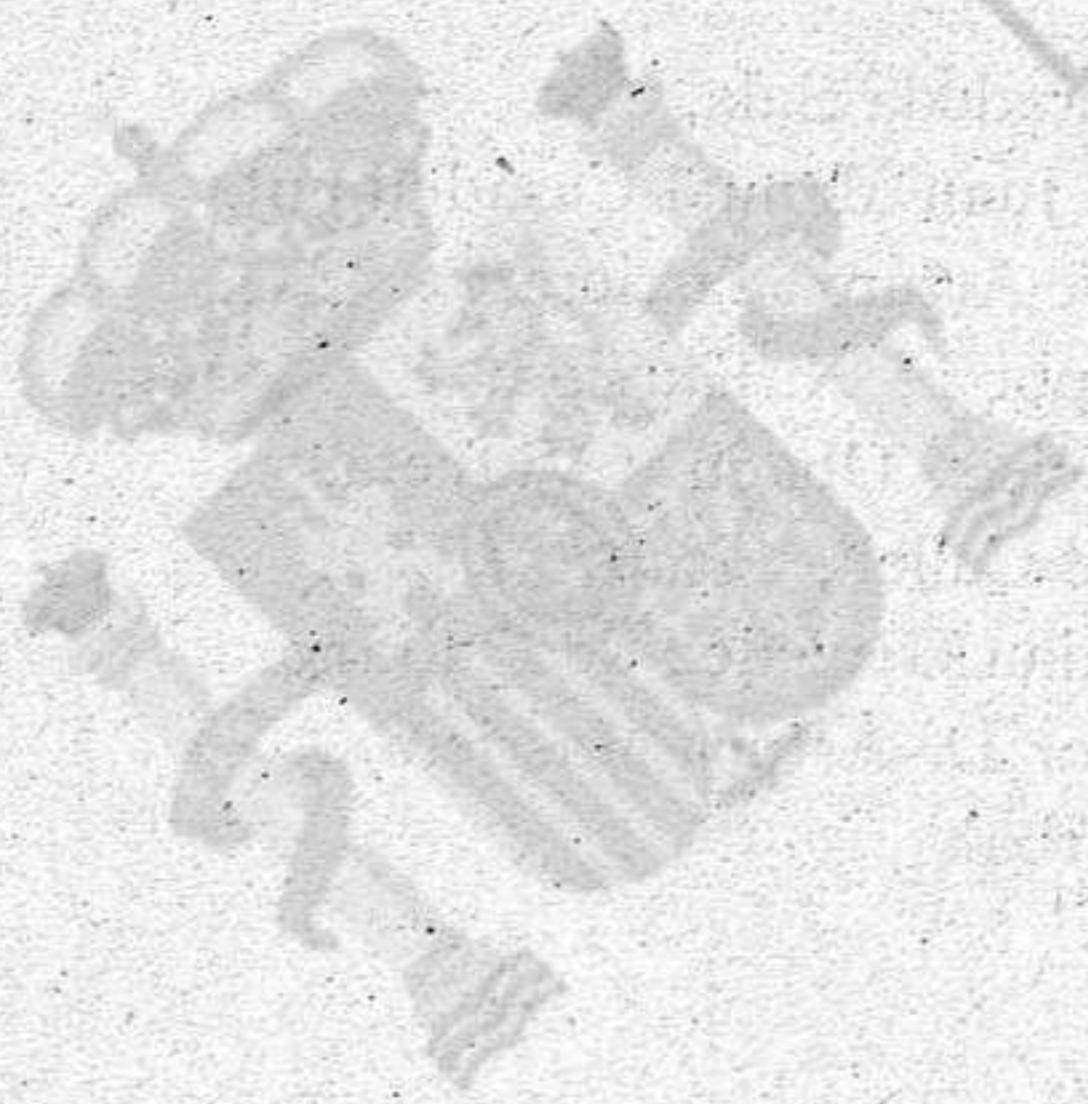

ÍNDICE

	Pág.
Certámen de 1899.	3
Acta de la fiesta.	13
I. <i>Discurso del Vice-presidente del Jurado</i> , D. Joaquín Botet y Sisó.	17
II. <i>Memoria del Secretario del Jurado</i> , D. Rafael Roca y Auguet.	31
III. <i>Anyoranses de Cel</i> , por D. Pedro Palau González de Quijano.	39
IV. <i>Al Cristianismo</i> , por D. Angel del Arco Molinero.	43
V. <i>Los Castells y el Campanar</i> , por D. Francisco Ubach y Vinyeta.	47
VI. <i>¡Vía fora!</i> , por D. José Paradedá Sala.	51
VII. <i>Lo Agutzil del Rey</i> , por D. Juan Manuel Casademunt.	55
VIII. <i>L' última esquadra</i> , por D. Arturo Masriera.	59
IX. <i>Rondalles per la menuda</i> , por D. N. Garriga.	63
X. <i>Amor sens fi</i> , por D. Francisco Ubach y Vinyeta.	87
XI. <i>Anacreóntica</i> , por D. Jaime Cullell, <i>Pbro.</i>	91
XII. <i>El Amor</i> , por D. Pedro Palau González de Quijano.	95
XIII. <i>Al Angel de les Escoles</i> , por D. Arturo Masriera.	97
XIV. <i>El Mar</i> , por D. Arturo Girbal.	101

MINISTERIO
DE CULTURA

MINISTERIO
CULTURA